

ISPA NACIONĀLĀ STRATĒGIJA
VIDES SEKTORS

I. Ievads

Latvija ir viena no Centrāleiropas un Austrumeiropas kandidātvalstīm uzņemšanai Eiropas Savienībā (ES). Lai atbilstu Acquis Communautaire, pašreiz kandidātvalstis veic dažādus pasākumus, ko atbalsta Eiropas Savienība. Papildus esošajai Phare programmai Eiropas Savienība atbalstu sniedz ar ISPA (Pirmsiestāšanās strukturālās politikas instruments) palīdzību, ko koordinē ES Komisija (Reģionālās politikas ģenerāldirektorāts un Paplašināšanās ģenerāldirektorāts). ISPA, kas tika izveidots saskaņā ar 1999. gada 1. jūnija Noteikumiem Nr. 1267/99, aptver vides un transporta sektorus periodā no 2000. līdz 2006. gadam. Abiem šiem sektoriem tiek piešķirts līdzvērtīgs finansējums – 50% no kopējiem ISPA līdzekļiem. Atbilstoši sākotnējiem norādījumiem Latvijā vides projektiem piešķirtā summa proporcionāli iedzīvotāju skaitam, valsts teritorijai un iekšzemes kopproduktam uz vienu iedzīvotāju sastāda aptuveni 161 miljonu eiro 7 gadu laikā, t.i., vidēji 23,4 miljonus eiro gadā.

Galvenais, uz ko ISPA vērs savu darbību vides sektorā Latvijā, ir pasākumi Kopienas vides likumdošanas ieviešanai un Pievienošanās partnerības mērķu īstenošanai.

Šiem pasākumiem/projektiem būtiski jāuzlabo vides sektors. Katra projekta kopējās izmaksas nedrīkst būt mazākas par 5 miljoniem eiro, lai gan izņēmuma gadījumos var tikt izvērtēti arī projekti, kuru kopējās izmaksas ir mazākas par 5 miljoniem eiro.

Kopienas palīdzību ar ISPA starpniecību var saņemt neatmaksājamas tiešās palīdzības, atmaksājamās palīdzības vai jebkurā citā palīdzības formā. Kopienas palīdzība, kas piešķirta ar ISPA starpniecību, var sasniegt 75% no sabiedriskajām investīcijām. Starptautisko finanšu institūciju aizdevumus Komisija var uzskatīt par valsts kopfinansējuma daļu. Projektus, ko atbalsta ISPA, nedrīkst finansēt citi pirmsiestāšanās finanšu instrumenti.

Iepriekšējos pētījumus un tehniskās palīdzības projektus var finansēt izņēmuma kārtā 100% apmērā (līdz 2% no kopējiem ISPA piešķirtajiem līdzekļiem). Finansēt iespējams

- tehniski ekonomiskos/ finansiālos pamatojumus;
- ietekmes uz vidi novērtējumu;
- projekta pārskatus un izmaksu aprēķinus;
- palīdzību konkursu dokumentācijas sagatavošanā;
- projekta vadīšanu.

Šis dokuments aplūko tikai vides sektoru un nosaka Latvijai vides projektu identificēšanas un izvēles stratēģiju, iesakot projektus ISPA finansējuma saņemšanai. ISPA stratēģija nav saistīta ar kandidātvalstu sarunu gaitu par iestāšanos Eiropas Savienībā. ISPA stratēģiju var aktualizēt, ņemot vērā vajadzības un situācijas izmaiņas Latvijā.

II. ĪSS VIDES STĀVOKĻA PĀRSKATS

Vispārējā informācija

Latvija aizņem 64 589 km² lielu teritoriju, kur 62 046 km² ir sauszeme un 2 543 km² iekšzemes ūdeņi. Latvijā dzīvo 2 458 403 (uz 1998. gada sākumu) iedzīvotāji. Kopš 1990. gada iedzīvotāju skaits Latvijā samazinās. Iedzīvotāju blīvums ir aptuveni 38 iedzīvotāji uz vienu km². Latvijā ir 7 valsts nozīmes pilsētas un 26 lauku rajoni.[1] Trīs lielākajās pilsētās – Rīga ar iedzīvotāju skaitu, vairāk par 805 997, Daugavpils (116 530) un Liepāja (96 268) – kopējais iedzīvotāju skaits sasniedz 1 018 795, kas ir 41% no visiem Latvijas iedzīvotājiem vai 60% no iedzīvotājiem, kas dzīvo pilsētās ar iedzīvotāju skaitu vairāk nekā 2000.

Ūdens

2543 km² vai 4% Latvijas teritorijas klāj ūdeņi. Lielākās upes Latvijā ir Daugava, Lielupe, Gauja un Venta, kas kopā veido 88% no Latvijas upju kopējās noteces. Rīga un Daugavpils atrodas Daugavas sateces baseinā. Latvijā ir aptuveni 12 400 mazu upju un strautu, kuru kopējais garums pārsniedz 37 000 km. Aptuveni 35% Latvijas upju, kas ir garākas par 10 km, tiek daļēji vai pilnībā hidroloģiski regulētas. Ikgadējā notecne no Latvijas upēm ir 34,7 km³, kas veido gandrīz 8% no kopējās noteces Baltijas jūrā. 44% no noteces rodas Latvijas teritorijā, bet atlikušie 56% ieplūst Latvijā no Lietuvas un Baltkrievijas.[2]

Ūdensapgāde

Latvijā kā virszemes, tā pazemes ūdeņi ir gandrīz vienādā daudzumā. 1997. gadā ūdensapgādes sistēmas saņēma 195,8 miljonus m³ no virszemes ūdeņiem un 167,0 miljonus m³ no pazemes ūdeņiem. Kopējais pazemes ūdeņu patēriņš Latvijā ir 13 milj. m³/dienā. Pazemes ūdeņus plaši izmanto individuālo fermu un nelielu saimniecību ūdensapgādei visā Latvijā. Šis ūdens patēriņš netiek uzskaitīts, tādējādi ir apgrūtināta kopējā izlietotā ūdens daudzuma aprēķināšana. Tikai četrās Latvijas pilsētās (Rīga, Daugavpils, Olaine un Ventspils)[3] virszemes ūdens daļēji tiek izmantots centralizētajai ūdensapgādei.

Notekūdeņi

Lielākie notekūdeņu radītāji 1997. gadā bija pašvaldību komunālās ūdenssaimniecības ar kopējo izplūdušo notekūdeņu daudzumu līdz pat 157,7 milj. m³. Otrs lielākais notekūdeņu radītājs bija zivju pārstrādes rūpniecība ar notekūdeņu daudzumu 47,74 milj. m³. Pakalpojumu sektors (elektroapgāde, gāzes, tvaika un karstā ūdens apgāde, kā arī ūdens apgāde un attīrīšana) radīja 34,78 milj. m³ notekūdeņu. Notekūdeņi no pārtikas un dzērienu rūpniecības bija 16,5 milj. m³, no lauksaimniecības uzņēmumiem – 4,35 milj. m³. Lielākais notekūdeņu daudzums bija Rīgā (135 milj. m³), Daugavpilī (25 milj. m³) un Liepājā (19 milj. m³).[4]

Atkritumi

Atkritumi ir viena no lielākajām vides problēmām Eiropā kopumā, kā arī Latvijā. Galvenās problēmas Latvijā, kas saistītas ar atkritumiem, ir lielais atkritumu izgāztuvju, kas neatbilst vides aizsardzības prasībām, skaits, nekontrolētā un nelikumīgā atkritumu izgāšana ārpus izgāztuvju teritorijas, kā arī sadzīves atkritumu apsaimniekošanas inventāra trūkums. Tiek veidotas bīstamo atkritumu apsaimniekošanas, dalītās atkritumu savākšanas un iepakojuma pārstrādāšanas sistēmas.

Sadzīves atkritumi

Sadzīves atkritumus Latvijā galvenokārt apsaimnieko atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi, no kuriem 95% pieder pašvaldībām. Pārējie ir privātie uzņēmumi, kas strādā Rīgā, Jelgavā un Liepājā. Privātie uzņēmumi nodrošina atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus līdz pat 50% Latvijas iedzīvotāju. Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas izmaksas tiek segtas no vietējo pašvaldību budžetiem un maksājumiem par atkritumu apsaimniekošanu. Tarifus par atkritumu apsaimniekošanu nosaka vietējās pašvaldības.

Pašreiz Latvijā ir aptuveni 550 atkritumu izgāztuves, kur nonāk atkritumi no māsaimniecībām, dažādām organizācijām un rūpnieciskajām ražotnēm. Lielākā daļa (77%) izgāztuvju ir nelielas

- mazākas par 2 hektāriem, šajās izgāztuvēs tiek pieņemti mazāk nekā 1000 m³ sadzīves atkritumu gadā. Savukārt atkritumu izgāztuvju, kas pieņem atkritumus no lielākajām pilsētām, teritorija ir daudzkārt lielāka, piemēram, Ventspilī - 16 ha, Rīgā ("Getliņi") - 35 ha. Noglabāto atkritumu apjoms minētajās atkritumu izgāztuvēs var sasniegt vairāk nekā 3 milj. m³ gadā. Kopējais gadā saražotais sadzīves atkritumu daudzums varētu būt no 600 līdz 700 tūkstošiem tonnu gadā, ieskaitot 465 līdz 500 tūkstošus tonnu mājsaimniecību atkritumus gadā. Latvijā mājsaimniecību atkritumu daudzums tiek rēķināts 238 kg uz vienu iedzīvotāju gadā[5].

Bīstamie atkritumi

1997. gadā tika saražots aptuveni 180 000 tonnu bīstamo atkritumu, ieskaitot 88 000 tonnu ir notekūdeņu attīrīšanas dūņas un citi notekūdeņu attīrīšanas atkritumi, un 49 300 tonnu šķidro atkritumu no metālapstrādes un galvanizācijas "Liepājas metalurgā". Ievērojamu daļu no pārējām 41 000 t bīstamo atkritumu veido naftas produktus saturoši atkritumi. Ir sākusies bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešana - bīstamo atkritumu dedzināšanas krāsns iegāde un bīstamo atkritumu poligona ierīkošanas iespēju izpēte.

Bīstamo atkritumu ražošanas un uzglabāšanas statistika, kā arī saražoto bīstamo atkritumu uzskaites procedūra un kontrole pār atkritumu kustību starpterritoriālā līmenī ir nepieciešams uzlabot.

Gaisa kvalitāte

Latvijā dominē dienvidrietumu vēji. Dabiskās ekosistēmas spēcīgi ietekmē gaisa piesārņojuma pārnese no Rietumeiropas un Centrāleiropas uz Latviju. Savukārt piekrastes rajonos klimatu nosaka jūras vēji, kas pozitīvi ietekmē gaisa kvalitāti. Galvenie gaisa piesārņojuma avoti:

Mobilie piesārņojuma avoti

- Pieaugot satiksmes intensitātei, palielinās slāpekļa oksīdu un citu gaisu piesārņojošo vielu emisijas. Gaisa kvalitātes problēmas pilsētās galvenokārt saistītas ar smogu (slāpekļa oksīdi, oglekļa oksīds un ogļūdeņraži), kvēpu dāņiņām (galvenokārt no autobusu un kravas automašīnu dīzeļdzinējiem). Pieaug arī kopējā ogļskābās gāzes (CO₂) emisija no transporta sektora;

Stacionārie piesārņojuma avoti

- Sēra dioksīda (SO₂), NO_x un putekļu emisijas no vietējām ražotnēm, piemēram, cementa, minerālmēslu un tērauda ražošana;
- SO₂, NO_x un putekļu emisijas no katlu mājām, kas saistīts ar zemas kvalitātes kurināmā izmantošanu novecojuša sadedzināšanas aprīkojuma izmantošanu un modernu dūmgāzu attīrīšanas iekārtu trūkuma.

Pārrobežu piesārņojuma avoti

- SO₂ un NO_x pārrobežu gaisa piesārņojuma pārnese galvenokārt no Rietumeiropas un Centrāleiropas veicina skābo lietu rašanos un augsnes paskābināšanos.

Gaisu piesārņojošo vielu emisijām no ražotnēm Latvijā - spēkstacijām, rūpniecības uzņēmumiem u.c., kopš 1990. gada ir tendence samazināties, straujās ekonomikas pārstrukturizācijas dēļ (pamatā tā ir pāreja no ekstensīvas izejmateriālu izmantošanas uz intensīvu). Tomēr, ņemot vērā pašreizējo Latvijas ekonomikas attīstību, iespējams gaisa piesārņojums varētu atkal palielināties, ko jau pierāda pēdējo divu gadu emisiju statistikas, kas norāda uz emisiju stabilizāciju iepriekšējo gadu līmenī. Lai nepieļautu izmešu daudzuma pieaugumu, nepieciešams veikt pasākumus to samazināšanai.

III. VIDES POLITIKAS PAMATELEMENTI

Institūcijas

Saskaņā ar spēkā esošajiem likumdošanas aktiem, atbildība par vides politikas īstenošanu tiek sadalīta starp valsti (ministrijas un ar tām saistītās institūcijas), rajonu un vietējām pašvaldībām.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (VARAM) tika izveidota 1993. gada vasarā uz Vides aizsardzības komitejas un Arhitektūras un celtniecības ministrijas bāzes.

VARAM galvenie uzdevumi:

- nacionālās vides politikas pilnveidošana un īstenošana;
- vides aizsardzības likumdošanas aktu izstrādāšana un to tuvināšana attiecīgajām ES direktīvām;
- vides aizsardzības pasākumu koordinēšana;
- vides investīciju stratēģijas izstrādāšana;
- valsts politikas īstenošana teritoriālās plānošanas un pilsētu infrastruktūras attīstības un tūrisma jomā;
- valsts politikas izstrādāšana un īstenošana tādās ministrijas atbildības jomās kā būvniecība, celtniecības materiālu ražošana, dzīvokļu celtniecība, pašvaldību pakalpojumi un reģionālā attīstība;
- vides stāvokļa monitorings, informācijas glabāšana.

Investīciju departaments kā VARAM sastāvdaļa ir tieši saistīts ar vides investīciju programmu iniciēšanu, izstrādāšanu, vadīšanu un pārraudzību.

Investīciju departamenta galvenie uzdevumi:

- vides investīciju stratēģijas izstrādāšana un investīciju iespēju analīze;
- stratēģijas izstrādāšana finansējuma piesaistei no ES programmām un fondiem;
- investīciju programmu un projektu ieviešanas organizēšana un uzraudzība vides aizsardzībā, reģionālajā attīstībā, būvniecībā, tūrisma un ģeoloģijas sektorā;
- finansējuma piesaistes no starptautiskajām finansu institūcijām, ES programmām un fondiem koordinēšana, divpusējās sadarbības koordinēšana ministrijas programmu ieviešanā;
- sabiedrības un masu mediju nodrošināšana ar informāciju par vides un ilgtspējīgas attīstības jautājumiem.

Lai nodrošinātu efektīvu un veiksmīgu sadarbību ar ISPA un Phare programmu, Investīciju departamentā izveidota ES Fondu nodaļa. Šī nodaļa nodarbojas ar Pirmsstrukturālo fondu palīdzības koordinēšanu un ieviešanu. Nodaļa izstrādā stratēģisko pozīciju sarunām ar Eiropas Komisiju par investīciju piesaisti vides infrastruktūras projektiem, kā arī par kopfinansējuma novērtēšanu ES Pirmsstrukturālo fondu piesaistei vides aizsardzībā.

Kontraktēšanas vienība Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijā tika izveidota atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem Nr.135 "Noteikumi par Eiropas Komisijas finansēto programmu administratīvās, finansu un tehniskās vadības sistēmu". Kontraktēšanas vienība nozares atbildīgās amatpersonas vadībā atbildēs arī par ISPA kopfinansēto projektu tehnisko un finansiālo uzraudzību.

Saskaņā ar likumu "Par pašvaldībām" **pašvaldības** ir atbildīgas savā teritorijā par ūdensapgādes, notekūdeņu attīrīšanas un sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmu izveidošanu, uzturēšanu un monitoringu. Vides investīciju projektu ieviešanai lielākajās pašvaldībās izveidotas projektu ieviešanas vienības. Mazākajām pašvaldībām ir nodrošināta iespēja sadarboties ar valsts uzņēmumu "Vides projekti".

VARAM uzraudzībā ir 8 **reģionālās vides pārvaldes** (RVP) un Jūras vides pārvalde.

Galvenie RVP pienākumi:

- vides aizsardzības pārvaldība reģionā;
- vides politikas principu ieviešanas atbalstīšana pārvaldes un ražošanas sfērā;
- dabas resursu racionālas izmantošanas nodrošināšana;
- vides kvalitātes kontrolēšana reģionā.

Valsts uzņēmums "Vides projekti"

Pieaugot investīciju projektu skaitam, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija atzinusi, ka lielāko uzdevumu daļu, kas saistīta ar projektu vadīšanu, nepieciešams deleģēt pārraudzībā esošai institūcijai. Kamēr ministrija bija saistīta ar liela mēroga projektiem, ko efektīvi vadīja projektu ieviešanas vienības vietējās pašvaldībās, deleģēšana nebija vajadzīga. Tagad, kad tiek realizēti mazāka mēroga projekti un mazajām pašvaldībām trūkst iespēju un pieredzes, pierādījies nepieciešamība pēc ministrijas atbalsta un pārraudzības.

Uzņēmums a/s "BAO"

Saskaņā ar Bīstamo atkritumu stratēģiju, kuru izstrādāja VARAM, uzņēmums a/s "BAO" izveidots 1996. gadā ar nolūku apsaimniekot bezsaimnieka pesticīdus, kas ietver pagaidu uzglabāšanas vietas apsaimniekošanu Gardenē, drošu atkritumu savākšanu un uzglabāšanu. Uzņēmums a/s "BAO" tika izveidots ar Ministru kabineta rīkojumu. A/s "BAO" organizē bīstamo vielu uzglabāšanu speciālās pagaidu uzglabāšanas vietās, kā arī piedalās šo vietu plānošanā, celtniecībā un apsaimniekošanā.

Bīstamo atkritumu projektu ieviešanas vienība izveidota 1997. gadā ar mērķi izstrādāt rekomendācijas turpmākai Bīstamo atkritumu stratēģijas attīstīšanai, kā arī veikt praktiskus pasākumus tās ieviešanai saskaņā ar Nacionālo programmu integrācijai Eiropas Savienībā.

Gaisa kvalitātes uzlabošana galvenokārt ir Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas uzdevums. Satiksmes ministrija, Ekonomikas ministrija, Iekšlietu ministrija un Lauksaimniecības ministrija savas kompetences sfērā arī ir atbildīgas par gaisa aizsardzības prasību ieviešanu, īpaši attiecībā uz emisijām no mobilajiem piesārņojuma avotiem un kurināmā kvalitāti. Saskaņā ar gaisa kvalitātes struktūrdirektīvu lielāko pilsētu pašvaldībām būs papildu uzdevumi, lai izstrādātu rīcības programmu gaisa kvalitātes uzlabošanai.

Pienākumu sadale VARAM ir sekojoša: Latvijas Hidrometeoroloģijas pārvalde (LHP) veic gaisa monitoringu monitoringa stacijās, izmantojot diferenciālās optiskās absorbcijas spektroskopiju (DOAS) vai citas metodes. LHP ir galvenā institūcija, kas ir atbildīga par apkārtējā gaisa kvalitāti un būs atbildīga par monitoringu zonās, kur pārsniegti emisiju līmeņi attiecībā uz gaisa kvalitāti. Vides konsultāciju un monitoringa centrs izstrādā monitoringa programmas un sagatavo ziņojumus par vides stāvokli. Latvijas Vides datu centrs nodrošina metodoloģiju reģionālajām laboratorijām un pārzina datu bāzes. Reģionālās vides pārvaldes ir atbildīgas par emisiju monitoringu un kontroles pasākumiem. Šīs pārvaldes koordinē rīcības programmu izstrādāšanu, ja tas ir nepieciešams. Valsts Vides inspekcija ir atbildīga valsts mērogā par kontroles pasākumiem un darbībām, kas saistītas ar to ieviešanu.

Vides aizsardzības politikas plāns Latvijai

Vides aizsardzības politikas plānu Latvijai (VAPP) Ministru kabinets (MK) apstiprināja 1995. gadā.

Galvenie VAPP mērķi:

- integrēt vides politiku visās nozarēs un jomās (tautsaimniecībā kopumā, dažādu tautsaimniecības nozaru stratēģiskajos plānos, likumdošanā un galvenokārt sabiedrības apziņā), tā radot pamatu Latvijas ilgtspējīgai attīstībai;
- ievērojami uzlabot vides kvalitāti un ekosistēmas stabilitāti tādās jomās, kur pašreiz ir paaugstināts risks cilvēka veselībai, vienlaikus novēršot vides kvalitātes pasliktināšanos pārējā teritorijā;

- uzturēt un aizsargāt pašreizējo bioloģiskās un ainavu daudzveidības līmeni Latvijā;
- nodrošināt ilgtspējīgu dabas resursu izmantošanu.

Vides sektorā tiek izvirzītas šādas prioritātes:

- pārrobežu piesārņojums;
- ekonomiskās darbības izraisīts risks;
- atkritumu ietekme uz vidi;
- zemā dzeramā ūdens kvalitāte;
- ūdens tilpņu eutrofikācija un ūdens ekosistēmas degradācija;
- transportlīdzekļu ietekme uz vidi;
- lauksaimnieciskās ražošanas ietekme uz vidi;
- bioloģiskās daudzveidības samazināšanās;
- ainavu degradācija;
- neefektīva dabas resursu izmantošana.

Vides investīciju prioritātes nosaka Vides aizsardzības politikas plāns, Nacionālā programma integrācijai Eiropas Savienībā un Vides investīciju stratēģija. Šajos dokumentos identificētas neatliekamās vajadzības un starptautiskās vienošanās.

Investīciju sfērā vides sektorā izvirzītas šādas prioritātes:

- ūdensapgāde un notekūdeņu attīrīšana;
- atkritumu, tai skaitā bīstamo atkritumu apsaimniekošana;
- dabas aizsardzība;
- gaisa aizsardzība (enerģētika un transports);

Vides aizsardzības sektoru regulē vairāki juridiskie akti:

- likums "Par bīstamajiem atkritumiem" (1990);
- likums "Par vides aizsardzību" (1991);
- likums "Par pašvaldībām" (1994);
- likums "Par dabas resursu nodokli" (1996);
- "Aizsargjoslu likums" (1997);
- "Enerģētikas likums" (1998);
- likums "Par ietekmes uz vidi novērtējumu" (1998);
- likums "Par sadzīves atkritumiem" (1998);
- MK noteikumi "Par ūdens lietošanas atļaujām" (1997);
- MK noteikumi "Par reģionālo plānošanu Latvijā" (1996);
- MK noteikumi "Par darbībām ar radioaktīvajiem atkritumiem" (1999).

Pievienšanās partnerība nosaka šādas prioritātes (3. nodaļa. Prioritātes un starpposma mērķi):

3.1. Īstermiņa prioritātes (2000)

Vides aizsardzība:

- pārņemt un ieviest direktīvu par ietekmes uz vidi novērtējumu (IVN);
- paātrināt struktūrlikumdošanas (īpaši tādās jomās, kā atkritumu apsaimniekošana, gaisa, ūdens un dabas aizsardzība), kā arī rūpniecību regulējošās vides sektorālās likumdošanas par integrētā piesārņojuma novēršanu un kontroli (IPNK) un lieliem rūpnieciskās ražošanas riskiem pārņemšanu un ieviešanu;
- stiprināt vides pārvaldi kā nacionālā, tā reģionālā līmenī;
- realizēt investīciju plānu (īpaša direktīva), pamatojoties uz aprēķinātajām pievienošanās izmaksām un reālo valsts un privāto investīciju iespējām katru gadu.

3.2. Vidēja termiņa prioritātes

Vides aizsardzība:

- vides aizsardzības likumdošanas pilnīga pārņemšana; likumdošanas ieviešana atbilstoši iepriekš noteiktajam grafikam šādās jomās – gaisa, atkritumi, troksnis, ūdens, ķīmiskās vielas, dabas aizsardzība, radiācijas drošība un integrēta piesārņojuma novēršana un kontrole un rūpnieciskie riski.

Nacionālajā programmā integrācijai Eiropas Savienībā ir definēti šādi mērķi:

6. nodaļa: Spēja uzņemties partnerības saistības

Dzīves un vides kvalitāte:

- nodrošināt kvalitātes standartus dzeramajam, virszemes un peldvietu ūdenim, uzlabot notekūdeņu attīrīšanas kvalitāti ar mērķi sasniegt atbilstošos ES standartus;
- videi draudzīgas, ekonomiski un finansiāli ilgtspējīgas sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešana;
- bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izstrādāšana;
- gaisa kvalitātes uzlabošana, īpaši lielajās pilsētās; gaisa kvalitātes prasību saskaņošana ar ES likumdošanas prasībām un starptautiskajām vienošanām; starptautisko vienošanos ieviešana gaisa aizsardzības jomā.

Vides aizsardzības politika ūdens sektoram

Likumdošanas saskaņošanai ūdens sektorā jāpievērš īpaša uzmanība. Latvijā tiks izstrādāti vairāki Ministru kabineta noteikumi. Paredzēts izstrādāt noteikumus piesārņojuma ierobežošanai, kā arī izdarīt izmaiņas spēkā esošajos noteikumos par ūdens lietošanas atļaujām. Ieviešot šos noteikumus, būtiski tiks veicināta ES direktīvu prasību pārņemšana ūdens sektorā. Šīs regulējošās darbības jāsaista ar jaunās IPPC (IPNK) direktīvas prasībām.

Arī izdotajām ūdens lietošanas atļaujām jāatbilst ES direktīvām. Šie reglamentējošie noteikumi jābalsta uz jauno likumdošanas struktūru, kas tiks izstrādāta, kad piedāvātā ūdens struktūrdirektīva tiks adaptēta Eiropas Savienībā. Latvijas mērķis ir izstrādāt likumu par ūdens resursu apsaimniekošanu, kas balstīsies uz ūdens struktūrdirektīvu, līdz 2001. gada beigām. Analizēti arī spēkā esošie un plānotie likumdošanas akti, lai noteiktu tās sfēras, kur nepieciešamas izmaiņas likumdošanā[6]:

- Ministru kabineta "Noteikumi par ūdens lietošanas atļaujām" tika pieņemti 1997. gadā (1998. gadā divreiz papildināti). Noteikumi izstrādāti, lai reglamentētu ūdens lietošanas atļauju izsniegšanu. Tie nosaka atskaišu iesniegšanas kārtību un kārtību, kādā jāiesniedz pieteikumi ūdens lietošanas atļaujas saņemšanai, virszemes ūdens atbilstību tā lietošanas mērķim, maksimāli pieļaujamā piesārņojuma koncentrāciju notekūdeņos, prasības ūdens kvalitātei, atsevišķu bīstamo vielu izplūdes limitus. Daži šo noteikumu par ūdens lietošanas atļaujām punkti atbilst daļai ES direktīvu, kas nosaka prasības ūdens kvalitātei {Direktīva par zivju apdzīvoto saldūdeņu kvalitāti - 78/659/EEC, Direktīva par peldūdeņu kvalitāti - 76/160/EEC (izdarīti labojumi ar 90/656/EEC), Direktīva par virszemes ūdeņu izmantošanu dzeramā ūdens ieguvei - 75/440/EEC un Direktīva par cilvēku patēriņam paredzētā ūdens kvalitāti - 80/778/EEC (izdarīti labojumi ar 81/858/EEC, 90/656/EEC, 91/692/EEC un 98/83/EC)}. Noteikumos par ūdens lietošanas atļaujām norādīts, ka tie ir pagaidu un jāpilda līdz tiks pieņemti jauni ūdens kvalitātes standarti. Noteikumi reglamentē ūdeni piesārņojošās vielas, to maksimāli pieļaujamās koncentrācijas notekūdeņos, kā arī nosaka prasības saldūdens, peldvietu ūdeņu, virszemes ūdeņu un ūdens, kas paredzēts cilvēku patēriņam, kvalitāti;
- Nesen pieņemtie MK noteikumi "Peldvietu iekārtošanas un higiēnas prasības" nosaka vispārējās prasības peldvietu ierīkošanai un higiēnas prasības, kas jāpilda peld sezonā peldvietās;

- MK noteikumi "Dzeramā ūdens obligātās nekaitīguma prasības" tika pieņemti 1999. gada 23. februārī;
- Saskaņā ar direktīvu par pilsētu notekūdeņu attīrīšanu (91/271/EEC) Latvijā ūdenstilpņu klasifikācijas (ieskaitot upes, ezerus, estuāru un piekrastes ūdeņus) pabeigšana ir Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas ziņā. Sākotnējās indikācijas rāda, ka visas ūdenstilpnes Latvijā tiks klasificētas kā jutīgas. Veidojot klasifikatoru, jāņem vērā ne tikai Direktīva par pilsētu notekūdeņu attīrīšanu, bet arī citas direktīvas, piemēram, Direktīva par zivju apdzīvoto saldūdeņu kvalitāti, Direktīva par peldūdeņu kvalitāti, Direktīva par virszemes ūdeņu izmantošanu dzeramā ūdens ieguvei, kā arī starptautiskās vienošanās, kuras Latvija ir parakstījusi.

Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas politika

Latvijas atkritumu apsaimniekošanu reglamentē likums "Par sadzīves atkritumiem" un likums "Par bīstamajiem atkritumiem". Tika pieņemts lēmums šos divus dokumentus apvienot vienā - likumā par atkritumiem. Apvienotais likums būs pamats, uzsākot atkritumu apsaimniekošanas direktīvu ieviešanu un realizējot sadzīves un bīstamo atkritumu otrreizējās izmantošanas un pārstrādes programmu.

Lai integrētu ES direktīvu prasības Latvijas likumdošanā sadzīves atkritumu sektorā, jāizstrādā un jāpieņem:

- jauns likums "Par atkritumiem";
- likumu "Par iepakojumu";
- MK noteikumus par atkritumu klasifikāciju un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus;
- MK noteikumus par atļauju izsniegšanas, pagarināšanas un anulēšanas kārtību un atļaujās izvirzāmajām prasībām;
- MK noteikumus par prasībām atkritumu sadedzināšanai un atkritumu sadedzināšanas iekārtu darbībai;
- MK noteikumus par atkritumu pārstrādes un apglabāšanas veidiem;
- MK noteikumus par prasībām atkritumu poligonu ierīkošanai, poligonu un izgāztuvju apsaimniekošanai un slēgšanai;
- MK noteikumus par atkritumu pārrobežu pārvadājumiem;

Juridiskie akti, kas pieņemti pēdējā laikā:

- MK "Noteikumi par sadzīves atkritumu klasifikāciju";
- MK "Noteikumi par sadzīves atkritumu pārstrādes un apglabāšanas veidiem un par sadzīves atkritumu pārstrādes un apglabāšanas atļauju izsniegšanas kārtību";
- MK "Noteikumi par fizisko un juridisko personu reģistrāciju, kuras veic sadzīves atkritumu savākšanu, uzglabāšanu, apstrādi, pārkraušanu vai pārvadāšanu".

Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas politika

Esošā likumdošana par bīstamajiem atkritumiem tikai daļēji atbilst ES Direktīvai par bīstamajiem atkritumiem - 91/689/EEC (labojumi ar 94/31/EC; Lēmums 94/904/EC). Lai pabeigtu šo direktīvu integrēšanu, sākot ar 1999. gadu, tiek plānoti grozījumi likumos un noteikumos.

Prioritārā likumdošana bīstamo atkritumu sektorā ietver:

- likumprojektu par atkritumiem (saskaņā ar Direktīvu par bīstamas vielas saturošām baterijām un akumulatoriem, direktīvām par atkritumiem no titāna dioksīda industrijas, Direktīvu par bīstamajiem atkritumiem, Direktīvu par bīstamo atkritumu sadedzināšanu un Direktīvu par polihlorētos bifenilus un polihlorētos terfenilus saturošiem atkritumiem);

- MK "Noteikumus par naftas produktu savākšanu, apglabāšanu, attīrīšanu un reģenerāciju";
- MK "Noteikumus par bīstamo atkritumu sadedzināšanu";
- grozījumus esošajā likumdošanā, lai tā atbilstu jaunajai harmonizētajai likumdošanai.

Gaisa aizsardzības politika

Gaisa aizsardzības sektora likumdošanas saskaņošanas process Latvijā galvenokārt tiek vērsts uz likumdošanas pārņemšanu. Apstiprināti MK noteikumi "Par gaisa kvalitāti", "Noteikumi par stacionāru gaisa piesārņojuma avotu radītu gaisu piesārņojošo vielu emisijas novērtēšanu, novēršanu, ierobežošanu un kontroli", "Noteikumi par vides kvalitātes normatīviem degvielas uzpildes stacijām, naftas bāzēm un pārvietojamajām cisternām", "Par degvielas kvalitātes vides normatīviem", "Par transportlīdzekļu un to sastāvdaļu atbilstības novērtējumu" un "Ozona slāņa aizsardzības noteikumi".

Ir uzsākta sekojošu ES gaisa aizsardzības normatīvo aktu īstenošana Latvijā:

- ES gaisa kvalitātes struktūrdirektīva (96/62/EEC) "Par gaisa kvalitātes novērtēšanu un pārvaldību" un tai pakārtotās direktīvas 1999/30/EC "Par robežvērtībām SO₂, NO₂, NO_x, putekļiem un svinam gaisā" un (92/72/EEC) "Par gaisa piesārņojuma ar ozonu";
- ES direktīvas gaisu piesārņojošo vielu emisiju samazināšanai no stacionārajiem piesārņojuma avotiem 88/609/EEC "Par gaisa piesārņojumu no rūpnieciskajām ražotnēm", 88/609/EEC "Par rūpnieciskajām katlumājām";
- ES direktīva 94/63/EC "Par gaistošo organisko savienojumu emisiju kontroli benzīna uzglabāšanā un sadalē no naftas bāzēm uz degvielas uzpildes stacijām";
- ES direktīvas 85/210/EEC un 93/12/EEC par prasībām sēra saturam degvielā, benzola un svina saturam benzīnā.;

Izstrādāšanas fāzē ir nepieciešamo normatīvo dokumentu projekti ANO EEK Ženēvas konvencijas "Par gaisu piesārņojošo vielu pārrobežu pārnesi" sekojošu protokolu ratifikācijai:

- Par sēra emisiju tālāku samazināšanu;
- Gaistošo organisko savienojumu emisiju vai to pārrobežu plūsmas kontroli;
- Par paskābināšanās, eitrofikācijas un piezemes ozona piesārņojuma samazināšanu;

Patlaban ir uzsākts darbs pie sekojošu normatīvo aktu izstrādes:

- Grozījumi MK "Noteikumos par stacionāru gaisa piesārņojuma avotu radītu gaisu piesārņojošo vielu emisijas novērtēšanu, novēršanu, ierobežošanu un kontroli", kas nepieciešami lai pārņemtu ES direktīvas 1999/13/EC "Par gaistošo organisko savienojumu emisijas ierobežošanu no organiskajiem šķīdinātājiemnoteiktos darbības veidos un iekārtās" prasības;
- Grozījumi MK noteikumos "Par gaisa kvalitāti", kas nepieciešami lai pārņemtu ES direktīvas "Par robežvērtībām benzolam un oglekļa oksīdam gaisā" prasības;
- Grozījumi MK "Ozona slāņa aizsardzības noteikumos", kas nepieciešami lai pārņemtu ES regulas 2037/2000 "Par ozona slāni noārdošām vielām" prasības;
- "Noteikumi par benzīna un dīzeļdegvielas atbilstības novērtēšanu", kas nepieciešami lai pārņemtu direktīvas 98/70/EC "Prasības benzīna un dīzeļdegvielas kvalitātei" prasības.

IV. ĪSS PĀRSKATS PAR VIDES INFRASTRUKTŪRU

Vispārēja informācija

1991. gadā Latvija atguva neatkarību un sāka reformas brīvā tirgus ekonomikas virzienā. Viens no Latvijas valsts galvenajiem mērķiem ir kļūt par pilntiesīgu Eiropas Savienības locekli, tāpēc par vienu no prioritātēm tiek izvirzīta ES likumdošanas adaptācija un ieviešana īpaši vides sektorā.

Sākums sistemātiskai vides politikas plānošanai Latvijā ir meklējams 1994. gadā, kad tika izstrādāts pirmais Vides aizsardzības politikas plāns Latvijai. Vides aizsardzības politikas plānu Ministru kabinetā 1995. gadā pieņēma par pamatdokumentu, kurā noteikti vides aizsardzības politikas mērķi un principi, tam pievienots arī prioritāro vides problēmu apraksts un analīze. 1996. gadā tika izstrādāta Vides aizsardzības rīcības programma (VARP). Tajā apkopoti uzdevumi, kas attiecas uz tām prioritārajām vides problēmām, kuras minētas Vides aizsardzības politikas plānā.

Ūdens sektors

Saskaņā ar prioritātēm, kas izvirzītas VAPP un VARP, solis uz integrāciju Eiropā ir ūdenssaimniecības sistēmas uzlabošana, lai nākotnē sasniegtu atbilstību dažādo ES direktīvu noteiktajiem standartiem. Galvenās direktīvas, kas attiecas uz Latviju, ir Direktīva par pilsētu notekūdeņu attīrīšanu (91/271/EEC) un Direktīva par virzemes ūdeņu izmantošanu dzeramā ūdens apgādei (80/778/EEC, labojumi - 81/858/EEC, 90/656/EEC, 91/692/EEC un 98/83/EC). Ieviešot šīs direktīvas, tiks nodrošināta atbilstība arī citām ES direktīvām. Tā, piemēram, saskaņā ar Direktīvu par pilsētu notekūdeņu attīrīšanu tiks uzlabota Latvijas ūdenstilpņu kvalitāte (upēs, ezeros un Baltijas jūrā), kā tas plānots ūdens struktūrdirektīvā.

Lai pildītu Helsinku Konvencijā noteiktās saistības, trīs lielākajās Latvijas pilsētās – Rīgā, Daugavpilī un Liepājā, kas Helsinku Komisijas (HELCOM) izstrādātajā Baltijas jūras vides aizsardzības rīcības programmā identificēti par karstajiem punktiem, 90. gadu sākumā tika uzsākti ūdenssaimniecības sakārtošanas projekti.

Daugavpils

Daugavpils, kuras iedzīvotāju skaits ir 116 530, ir otra lielākā Latvijas pilsēta. Daugavpils ūdensapgādes un kanalizācijas projekts ir daļa no Pasaules Bankas kopējā pašvaldību projekta Latvijā. Projekta realizācija nodrošinās Daugavpils iedzīvotājus ar dzeramo ūdeni no apakšzemes ūdens avotiem, kā arī tiks modernizētas notekūdeņu attīrīšanas iekārtas un pārsūkņēšanas stacija. Projekts ietver arī ūdensapgādes uzņēmuma restrukturizāciju, datorizētas un automatizētas uzskaites sistēmas ieviešanu, ūdens mērītāju uzstādīšanu un daļēju laboratorijas aprīkojuma nomaiņu. Ieguldījuma struktūra ir sarežģīta, finansējums paredzēts no valsts budžeta, pašvaldības un ūdenssaimniecības uzņēmuma, starptautisko finansu institūciju (Pasaules Banka, Ziemeļvalstu Vides finansu korporācija) kredītiem un dažādu avotu (ES Phare, Dānijas Vides aizsardzības aģentūra, Somijas valdība, Zviedrijas Starptautiskās attīstības aģentūra) dāvinājumiem.

Liepāja

Liepāja, kuras iedzīvotāju skaits ir 96 268, ir trešā lielākā pilsēta Latvijā. Liepājas ūdenssaimniecības projekts ir Liepājas Vides projekta apakšprojekts. Šī projekta mērķis ir samazināt daļēji attīrīto un neattīrīto notekūdeņu ieplūdi Baltijas jūrā, atjaunot un paplašināt pilsētas ūdensapgādes sistēmu, tādējādi uzlabojot piegādātā ūdens kvalitāti, un palielināt to patērētāju skaitu, kas pievienoti centralizētās ūdensapgādes līnijām. Projekta realizācija nodrošinās pilnu atbilstību direktīvai par pilsētu notekūdeņu attīrīšanu. Finansējumu nodrošina valsts budžets un pašvaldība, kā arī aizņēmumi no starptautiskajām finansu institūcijām (NEFCO, Pasaules Banka) un dāvinājumi no Zviedrijas Starptautiskās attīstības aģentūras, Somijas valdības un ES Phare.

Lai atrisinātu ūdensapgādes un notekūdeņu attīrīšanas problēmas Latvijas mazajās un vidējās pilsētās (aptuveni 100 pilsētas), tika izstrādāta programma 800+ "Ūdensapgāde un notekūdeņu attīrīšana Latvijas mazpilsētās". Šajās pilsētās dzīvo ap 35% Latvijas iedzīvotāju.

Rīga programmā 800+ nav iekļauta. Tikai 23 Latvijas pilsētās (sk. 7.1. tabulu) iedzīvotāju skaita ekvivalents pārsniedz 10 000, un kopējais šo pilsētu iedzīvotāju skaits sasniedz 1,5 miljonus. No tiem aptuveni 800 000 dzīvo Rīgā, 729000 - citur.

Lai realizētu ūdenssaimniecības sakārtošanu, programmai 800+ bija paredzēti 4 posmi:

- pastāvošās situācijas inventarizācija un tās rezultātu atspoguļojums datu bāzē;
- ūdenssaimniecības atjaunošanas un attīstības stratēģijas izstrāde Latvijas mazpilsētām;
- prioritāro investīciju un demonstrācijas projektu identificēšana, finansēšanas modeļa, kā arī nepieciešamo investīciju programmas izstrāde;
- programmas īstenošana.

Pirmais solis programmas realizēšanā bija visu notekūdeņu attīrīšanas iekārtu un ūdensapgādes sistēmu inventarizācija lielākajās pilsētās un apdzīvotās vietas, kur iedzīvotāju skaita ekvivalents pārsniedz 2000. Šī inventarizācija un papildu pētījumi parādīja situāciju ūdens sektorā, ko ņēma par pamatu, izstrādājot investīciju stratēģiju. Investīciju stratēģijā norādīts, kas jāveic, lai uzlabotu ūdens pakalpojumu sektoru līdz 2020. gadam. Ūdenssaimniecības uzlabošanai programmas 800+ ietvaros ir iespējami četru veidu projekti:

- infrastruktūras projekti, kuru mērķis ir uzlabot dzeramā ūdens kvalitāti, notekūdeņu savākšanu un apstrādi;
- institucionālās attīstības projekti;
- reģionālā ūdeņu apsaimniekošana, tai skaitā upju sateces baseina projekti;
- pilotprojekti un demonstrācijas projekti mazākām apdzīvotām vietām, kas finansiāli nevar atļauties realizēt ūdenssaimniecības infrastruktūras projektus.

Ar ES Phare palīdzību pirmie programmas 800+ posmi tika pabeigti līdz 1996. gadam. Programmu 800+ Ministru kabinets apstiprināja 1997. gada janvārī. Lai īstenotu šo stratēģiju, tika nodibināta Programmas ieviešanas vienība (PIV).

Programma 800+ ir paredzēta visām Latvijas mazpilsētām, ieskaitot tās, kur iedzīvotāju skaita ekvivalents ir mazāks par 2000. Programmu 800+ plānots īstenot līdz 2020. gadam. Savukārt ES prasības ūdenssaimniecības sektorā mazpilsētās, kur iedzīvotāju skaits ir lielāks par 2000, tiks ieviestas līdz 2015. gadam.

Projektiem, kas minēti tehniski ekonomiskajā pamatojumā un kas veikti līdz šim, bija jābūt saskaņā ar nacionālajām prioritātēm un ES direktīvu prasībām. 4.1., 4.2. un 4.3. tabulā apkopoti ūdenssaimniecības projektu tipiskākie komponenti, realizācijas stadijas un nepieciešamais finansējums.

4.1. tabula. Ūdenssaimniecības projektu tipiskie komponenti

Sfēra	Komponents	Tipiskie darba uzdevumi
Ūdensapgāde	Ūdens ieguve (pārsvarā no pazemes ūdeņiem)	Aku atjaunošana Jaunu aku ierīkošana
	Attīrīšana (pārsvarā saistīta ar atdzelžošanu)	Rehabilitācija - atjaunošana Jaunu attīrīšanas staciju ierīkošana
	Piegādes tīkli – cauruļvadi (ieskaitot vārstus un skaitītājus), ūdenskrātuves un sūkņu stacijas	Kartografēšana/modelēšana Rehabilitācija - atjaunošana Paplašināšana Māju pieslēgumu/ skaitītāju uzstādīšana
Notekūdeņu apsaimniekošana*	Kanalizācija (cauruļvadi un sūkņu stacijas)	Kartografēšana/modelēšana Rehabilitācija - atjaunošana Pieslēgumu nodrošināšana (mājas/ rūpnieciskie apvidi)

	Notekūdeņu attīrīšana (notekūdeņi un dūņas/nogulsnes)	Esošo iekārtu atjaunošana Iekārtu paplašināšana Jaunu iekārtu celtniecība Dūņu atūdeņošana
Institūciju attīstīšana		Apmācības Transporta iegāde Datorizācija

Avots: 800 Plus Project Cost Compliance with EU Environmental Directives in the Water Supply and Waste Water Sectors, April, 1999.

* Lauku apvidos notekūdeņus savāc rezervuāros(septiķos).

4.2. tabula. Ūdenssaimniecības projektu realizācijas stadija

Pilsētu sada- lījums	Pilsētu skaits	Iedzīvotāju skaits	800+ iesaistīto iedzīvotāju	Projekta fāze	Projektu skaits
>50 000	5	1 148 774	129 979	Tehniski ekonomiskais pamatojums	2
15000 - 50000	8	232 104	232 104	Ieviešanas fāze Tehniski ekonomiskais pamatojums	3 5
10000 - 15000	10	120 098	107 112	Ieviešanas fāze Tehniski ekonomiskais pamatojums	7 2
2000 - 10000	87	252 933	155 593	Realizēti Ieviešanas fāze Tehniski ekonomiskais pamatojums Potenciāls	4 9 17 1
<2000		682 571	21 923	Realizēti Tehniski ekonomiskais pamatojums Potenciālie	2 6 3
Kopā		2 458 403	516 951	Realizēti Ieviešanas fāze Tehniski ekonomiskā pamatojuma fāze Potenciālie	6 19 32 4

Avots: Ūdensapgāde un notekūdeņu attīrīšana mazpilsētās 800+, Programmas ieviešanas vienība, 1999. gada jūnijs.

4.3. tabula. Ūdenssaimniecības projektiem nepieciešamās investīcijas

Pilsēta/baseins/reģions	Iedzīvotāju skaits	Nepieciešamās investīcijas, milj. EUR	Finansētāji
Daugavas upes baseins (9 pilsētas)	82 858	25,8	Ierosināts ES ISPA VIP* Pašvaldību budžets Aizņēmuma iespējas - ZIB/EIB/NEFCO
Jelgava	71 004	15	Ierosināts ES ISPA VIP Pašvaldību budžets Aizņēmums – ZIB
Ventspils	46 600	19,8	Ierosināts ES ISPA VIP, Pašvaldību budžets Aizņēmums – EIB/NEFCO
Jūrmala	58 975	12,8	Ierosināts ES ISPA

			VIP Pašvaldību budžets Aizņēmums jādefinē (iespējams ZIB/EIB)
Gaujas un Salacas upes baseina pilsētas	109 188	30,1	Ierosināts ES ISPA Vēl jādefinē valsts budžets, citi finansējuma avoti
Latgales reģions	77 104	Investīciju programmas tiek izstrādātas	Nav definēts
Piekrastes reģions	17 602	Investīciju programmas tiek izstrādātas	Nav definēts

*VIP- Valsts investīciju programma

Avots: Ūdensapgāde un notekūdeņu attīrīšana mazpilsētās 800+, Programmas ieviešanas vienība, 1999. gada jūnijs.

(Sk. karti 1. pielikumā)

Notekūdeņu sektors

Notekūdeņu apsaimniekošanas sfērā lielākās problēmas izraisa neatbilstoša notekūdeņu attīrīšana. Arī kanalizācijas tīkli nenodrošina visu mājāsaimniecību pieslēgumus notekūdeņu savākšanas sistēmām.

4.4. tabula. Iedzīvotāju nodrošinājums ar notekūdeņu apsaimniekošanas pakalpojumiem

Pilsētas atbilstoši iedzīvotāju skaita ekvivalentam	Pieslēgumi, %
>20 000	76
10 000–20 000	35
5 000–10 000	38
2 000–5 000	34
Rīga	80
Daugavpils	85
Liepāja	83
Jelgava	50
Ventspils	81
Jūrmala	60
Rēzekne	71
Valmiera	81

Avots: 800 Plus Project Cost Compliance with EU Environmental Directives in the Water Supply and Waste Water Sectors, April, 1999.

Notekūdeņu attīrīšanas iekārtas var iedalīt divās grupās:

- iekārtās, kas nodrošina primāro (mehānisko) attīrīšanu un
- iekārtās, kas nodrošina sekundāro (bioloģisko) attīrīšanu.

No apmēram 1100 notekūdeņu attīrīšanas iekārtām 159 iekārtās ir nodrošināta tikai mehāniskā attīrīšana, 805 - sekundārā attīrīšana. Primāro – mehānisko notekūdeņu attīrīšanas iekārtu raksturojumu sk. 4.5. tabulā.

4.5. tabula. Notekūdeņu mehāniskās attīrīšanas iekārtu raksturojums

Parametrs		Skaitis
Notekūdeņu mehāniskās attīrīšanas iekārtas Latvijā		159
Iekārtas, kas darbojas	pilsētās ar mazāk par 2000 iedzīvotājiem	128
	pilsētās no 2000 līdz 10 000 iedzīvotāju	7
Hidrauliski pārslogotas iekārtas		16
Iekārtas, kas atrodas sliktā stāvoklī		146
BSP pēc notekūdeņu primārās attīrīšanas, mg/l	Vidējā koncentrācija	154
	Maksimālā izmērītā koncentrācija	441
	Minimālā izmērītā koncentrācija	3,2

Avots: *Ūdensapgāde un notekūdeņu attīrīšana mazās un vidējās pilsētās, 3. daļa, 1996.*

Lielākajā daļā notekūdeņu attīrīšanas iekārtu ar sekundāro - bioloģisko attīrīšanu notekūdeņus attīra aktivēto dūņu sistēmās. Sekundāro - bioloģisko notekūdeņu attīrīšanas iekārtu raksturojumu sk. 4.6. tabulā.

4.6. tabula. Notekūdeņu bioloģiskās attīrīšanas iekārtu raksturojums

Parametrs		Skaitis
Notekūdeņu bioloģiskās attīrīšanas iekārtas Latvijā		721
Iekārtas, kas darbojas	pilsētās ar mazāk par 2000 iedzīvotājiem	609
	pilsētās no 2000 līdz 10 000 iedzīvotāju	30
	pilsētās no 10 000 līdz 15 000 iedzīvotāju	10
	pilsētās vairāk par 15 000 iedzīvotājiem	8
Pārslogoto iekārtu skaits		45
Sliktā stāvoklī esošās iekārtas		80
BSP pēc notekūdeņu attīrīšanas, mg/l	Vidējā koncentrācija	20
	Maksimālā izmērītā koncentrācija	570
	Minimālā izmērītā koncentrācija	1,45

Avots: *Ūdensapgāde un notekūdeņu attīrīšana mazās un vidējās pilsētās, 3. daļa, 1996.*

Saskaņā ar Direktīvu par pilsētu notekūdeņu attīrīšanu (91/271/EEC), pilsētās, kurās iedzīvotāju skaita ekvivalents pārsniedz 10 000, būs nepieciešama bioloģiskā notekūdeņu attīrīšana, lai pie iepļūdes ūdens tilpnē, kas klasificēta kā "jutīga", likvidētu biogēnos elementus (slāpekli un fosforu). Iespējams, ka Latvijā lielākā daļa ūdenstilpņu pieder šai kategorijai. Pilsētās ar iedzīvotāju skaita ekvivalentu no 2000 līdz 10 000 organisko vielu saistīšanai no notekūdeņiem būs nepieciešama tikai aerobā (bez biogēno elementu attīrīšanas) attīrīšana pat gadījumos, kad ūdenstilpne ir "jutīga". Savukārt mazākās pilsētās varēs izvēlēties piemērotāko notekūdeņu attīrīšanu. Mazā pieslēgumu skaita un ierobežoto attīrīšanas iekārtu jaudas dēļ Latvijas notekūdeņu attīrīšanas iekārtu lielākajai daļai nepieciešami ievērojami ieguldījumi, lai tās atbilstu direktīvai. Programma 800+, kā arī ES direktīvu prasību ieviešanas programma ūdens sektorā balstīta uz daudzpakāpju principu - programma tiks īstenota vispirms lielākās pilsētās un vietās, kur notekūdeņi tiek ievadīti jutīgās ūdenstilpnēs.

Ūdensapgāde

Salīdzinot ar Rietumeiropu, kur patērētāju nodrošinājums pilsētās ar centralizētas ūdensapgādes pakalpojumiem gandrīz 100% apmērā ir norma, Latvijā liela daļa patērētāju nesaņem dzeramo ūdeni no centralizētajām sistēmām - tikai 30 līdz 80% mazo un vidējo pilsētu patērētājiem ūdens tiek piegādāts, izmantojot centralizētās ūdensapgādes tīklus.

Pieslēgumu skaits pilsētās, kur iedzīvotāju skaits ir lielāks par 10 000 (apmēram 30 pilsētas/lielpilsētas), parasti ir lielāks – 80% līdz 90%. Ūdensapgādē un sadales tīklos parasti ir lieli ūdens zudumi, ko rada noplūdes (20%-35%) bojātās savienojumu vietās un korozija, arī piegādes tīklu kapacitāte nav pietiekama.

Lielākā daļā Latvijas mazo un vidējo pilsētu kā ūdensapgādes avotu izmanto apakšzemes ūdeņus. Izņēmums ir Rīga, Daugavpils, Ventspils un Olaine, kurā izmanto gan pazemes, gan virszemes ūdeni. Iegūtais pazemes ūdens lielākoties ir ar paaugstinātu cietību un dzelzs koncentrāciju. Citādi tā kvalitāte ir laba un atbilst Latvijas dzeramā ūdens standartiem. Atsevišķās vietās, kur kaitīgo vielu iefiltrēšanās zemē piesārņo apakšzemes ūdeņus, dzeramā ūdens kvalitāte neatbilst standartiem. Dažādās ieguves vietās dzelzs koncentrācija pazemes ūdeņos atšķiras, kas nosaka, cik liela vajadzība ir attīrīt ūdeni un cik izmaksās attīrīšanas iekārtas. Latvijā tikai dažās ūdensapgādes sistēmās ir ierīkotas iekārtas atdzelzēšanai. Turklāt ūdens kvalitāte piegādes sistēmā pasliktinās sadales tīklu bojājumu dēļ. Dzelzs savienojumu nosēdumi izlietnēs un uz drēbēm ir visparastākā patērētāju sūdzība.

Ievērojamas investīcijas būs nepieciešamas, lai uzlabotu ūdensapgādes sistēmas un nodrošinātu regulāru apgādi ar labas kvalitātes dzeramo ūdeni, kas atbilstu direktīvas (98-83/EC) par ūdens kvalitāti prasībām.

Atkritumu apsaimniekošanas sektors

Sadzīves atkritumi

Atkritumu apsaimniekošana ir viena no galvenajām Vides aizsardzības politikas plāna prioritātēm, kur īpaša uzmanība pievērsta esošo atkritumu izgāztuvju radītajam piesārņojumam un izvirzīts uzdevums iespējami ātri izveidot jaunus vides aizsardzības prasībām atbilstošus poligonus. Šajā sakarībā Latvijā tika izstrādāta Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas stratēģija - programma 500-. Programma 500- ir darbības plāns, kā uzlabot sadzīves atkritumu apsaimniekošanu un samazināt atkritumu daudzumu, kas nonāk vidē. Programmai 500- ir mērķis

- izveidot vienotu atkritumu uzskaites sistēmu;
- atkritumu apsaimniekošanai izstrādāt tarifu sistēmu;
- izstrādāt reģionālās atkritumu apsaimniekošanas stratēģijas;
- ierīkot 10-15 sadzīves atkritumu poligonus;
- nodrošināt sadzīves atkritumu atkārtotu izmantošanu un pārstrādi;
- atdalīt bīstamos sadzīves un medicīniskos atkritumus no pārējiem sadzīves atkritumiem;
- novērtēt, kā esošās atkritumu izgāztuves un slēgtās izgāztuves ietekmē sabiedrības veselību, ūdenstilpnes, aizsargājamās teritorijas utt.

Reģionālo atkritumu apsaimniekošanas stratēģijas izstrāde nodrošinās plānošanu tā, kā tas prasīts atkritumu struktūrdirektīvā.

Kopējais sadzīves atkritumu daudzums, ko saražo Latvijā, novērtēts no 465 000 līdz 500 000 tonnu (vai no 2 325 000 līdz 2 500 000 m³) gadā. Pašreizējā atkritumu ražošana visā valstī ir dažāda, sākot ar ļoti nelielu apjomu - vietās, kur atrodas tikai fermas un apdzīvotās vietas ar mazāk nekā 100 iedzīvotājiem, līdz apmēram 240 kg uz cilvēku gadā Rīgā. No radītajām 600 000 līdz 700 000 tonnu sadzīves atkritumu gadā tikai 50-60% sadzīves atkritumu tiek savākts. 80% pilsētu iedzīvotāju izmanto atkritumu savākšanas pakalpojumus, savukārt lauku rajonos tikai 20%. Latvijā darbojas apmēram 550 zināmas izgāztuves, bet ir atrastas 160 pamestas izgāztuves. Lielākā daļa izgāztuvju (77%) ir mazākas par 2 ha, 75% izgāztuvju pieņem mazāk nekā 1000 m³ atkritumu gadā. Lielo pilsētu izgāztuves ir 16 ha (Ventspils - iedzīvotāji 46 000) vai pat 35 hektāru platībā ("Getliņi", kas atrodas tuvu Rīgai, apkalpo vairāk par 800 000 iedzīvotāju). Ja kopumā visas izgāztuves pieņem vairāk nekā 3 miljonus m³ sadzīves atkritumu gadā, tad lielās izgāztuves pieņem vairāk nekā 1,5 miljonus m³ (375 000 tonnas) gadā.

Bīstamie atkritumi visbiežāk nonāk izgāztuvēs kopā ar sadzīves atkritumiem. Daudzas izgāztuves pieņem medicīniskos atkritumus no slimnīcām, kā arī cita veida sadzīves bīstamos atkritumus. Daudzās izgāztuvēs Latvijā vides aizsardzībai nav pievērsta uzmanība. Esošās izgāztuves, īpaši lielākās, atstāj negatīvu ietekmi uz vidi - tām nepieciešami uzlabojumi, lai samazinātu šo ietekmi. Latvijā nevienu no strādājošajām izgāztuvēm nevar uzskatīt par atbilstošu vides aizsardzības prasībām. Latvijā nav sadzīves atkritumu sadedzināšanas iekārtu.

Programmā 500- iekļauto projektu realizācijas stadijas:

- īstenošanas stadijā - Liepājas, Ventspils, Talsu, Rīgas un Ziemeļvidzemes projekti;
- sagatavošanas stadijā - Maliena, Austrumlatgale un Dienvidlatgale;
- iespējamie nākotnes projekti - Jēkabpils, Madona, Aizkraukle, Jelgava, Bauska, Tukums, Jūrmala, Saldus, Dobeles un Kuldīga (sk. karti 1. pielikumā).

Bīstamie atkritumi

Bīstamo atkritumu pareizas apsaimniekošanas sistēmas izveide tiek uzskatīta par vienu no svarīgākajiem vides aizsardzības aspektiem un tādējādi šīs sistēmas izveide ir viena no VAPP prioritātēm. Vides aizsardzības, ieskaitot bīstamo atkritumu apsaimniekošanas, pārstrukturizēšana saskaņā ar attiecīgajiem ES standartiem ir Latvijas vides aizsardzības politikas galvenais elements.

Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas stratēģija, kas tika izstrādāta 1995. gadā un aktualizēta 1999. gadā, tiek īstenota. Tās mērķis

saskaņā ar Eiropas Savienības likumdošanu izveidot vienotu bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmu, kas būtu videi draudzīga un ko koordinētu nacionālā līmenī, tādējādi samazinot bīstamo atkritumu nelabvēlīgo ietekmi uz vidi.

Pašreizējā bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešanas fāzē Latvijā (laiks starp 1999. un 2004. gadu) ir definētas vairākas prioritātes. Pirmām kārtām paredzēts izveidot bīstamo atkritumu pagaidu uzglabāšanas vietas galvenokārt 1500 tonnām pesticīdu, azbesta, polihlorinēto bifenilu, farmaceitiskajiem, veterinārajiem, kā arī cita veida bīstamajiem atkritumiem, kas saglabājušies vēl no padomju laikiem un glabājas vairāk nekā 420 izgāztuvēs visā Latvijā. Nelikvidās lauksaimniecības ķīmikālijas ir savāktas un nogādātas uz pagaidu bīstamo atkritumu uzglabāšanas vietām Gardenē (1200 tonnas), Strautiņos (60 tonnas) un Kņavā (600 tonnas). Ir ierosināts iegādāties un uzstādīt bīstamo atkritumu sadedzināšanas iekārtu, lai atbrīvotos no padomju laikā uzkrātajiem bīstamajiem organiskajiem atkritumiem. Pašlaik tiek izraudzīta uzstādīšanas vieta iecerētajai sadedzināšanas iekārtai.

1997. gadā tika saražots aptuveni 180 000 tonnu bīstamo atkritumu, ieskaitot 88 000 tonnu nogulšņu un citu atkritumu pēc notekūdeņu attīrīšanas un 49 300 tonnu šķidro atkritumu no metālapstrādes un galvanizācijas "Liepājas metalurgā". Lielu daļu no pārējām 41 000 tonnām bīstamo atkritumu veido atkritumi, kas satur eļļas produktus. Apmēram 1200 tonnu bīstamo atkritumu ir samaisītas ar sadzīves atkritumiem. Ierobežotās ekonomiskās aktivitātes dēļ bīstamo atkritumu ražošanā ir bijis straujš kritums.

Šādi bīstamie atkritumi tiek savākti pārstrādāšanai: luminescentās lampas, kas satur dzīvsudrabu; akumulatori; minerāleļļas saturoši atkritumi; naftas produktu atkritumi; plastmasa.

Latvijā nav neviena bīstamo atkritumu poligona. Droša bīstamo atkritumu poligona izveidošana tiek uzskatīta par vienu no bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas prioritātēm. Vietas izvēle, ieskaitot ietekmes uz vidi novērtēšanu, ir uzsākta. Sagatavotais sākotnējais ziņojums, kas ietver sagatavošanās darbu izpēti, šobrīd tiek izskatīts. Daudz uzmanības ir pievērsts valsti aptveroša bīstamo atkritumu savākšanas un transportēšanas

tīkla izveidei, iespēju robežās apvienojot šo sistēmu ar reģionālo sadzīves saimniecības atkritumu apsaimniekošanas sistēmu.

(Sk. karti 1. pielikumā)

Gaisa sektors

Latvijā gaisa kvalitāti novēro septiņās lielākajās pilsētās, kā arī Olainē. Gaisa kvalitāti Rīgā ar diferenciālās optiskās absorbcijas spektroskopijas metodi nosaka četrās monitoringa stacijās, no kurām trīs pieder Valsts Hidrometeoroloģijas pārvaldei, viena Rīgas domei.

Ministru kabineta noteikumi par gaisa kvalitāti jānosaka, kādai jābūt gaisa kvalitātei, kā jāveic gaisa monitorings, gaisa kvalitātes novērtējums un gaisa pārvaldības zonējums Šajās zonās attiecīgi jāizstrādā un jāīsteno gaisa kvalitātes rīcības programmas. Iespējams, ka investīcijas šo noteikumu ieviešanai, sākotnēji tiks koncentrētas tieši Rīgā.

Kopumā gaisa kvalitātes rādītāji Latvijā atbilst pieņemtajiem normatīviem, izņemot Rīgu, kur piesārņojošo vielu paaugstinātās koncentrācijas negatīvi ietekmē cilvēku veselību, dzīvo dabu, ēku un arhitektūras pieminekļu ārieni un izturību. Gaisa kvalitāti ietekmē emisijas no stacionārajiem (rūpniecības uzņēmumi, enerģijas ražošana) un mobilajiem piesārņojuma avotiem – galvenokārt autotransporta. Lai gan Latvijas ekonomika joprojām neatīstas pietiekoši efektīgi, ir panākts ekonomiskais pieaugums, un tas var būt par iemeslu gaisu piesārņojošo vielu emisiju palielināšanās atmosfērā no ražošanas un transporta sektora, ja attiecīgi netiks īstenoti gaisa aizsardzības pasākumi.

Stacionārie piesārņojuma avoti

1997. gadā kopējais emisiju daudzums no stacionārajiem piesārņojuma avotiem salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni ir samazinājies par 42%. Tas ir saistīts ar sēra dioksīda, slāpekļa oksīdu un cieto daļiņu emisijas samazināšanos. 1997. gadā no stacionāro piesārņojuma avotu kopējām emisijām 79% radīja elektroenerģijas ražošana un katlumājas. Sēra dioksīda (SO₂) koncentrācija Rīgā un citu Latvijas pilsētu teritorijā nepārsniedz ES norādītās normas pat apkures sezonas laikā. Rūpniecības pārstrukturizācija un taupīgāku un kvalitatīvāku energoresursu izmantošana, uzlabojumi energopiegādes sistēmās ir mināmi kā pozitīvs faktors. Latvijā smago metālu koncentrācija gaisā visumā nepārsniedz noteiktos gaisa kvalitātes standartus

Mobilie piesārņojuma avoti

Autotransporta īpašnieku skaits Latvijā ikgadus pieaug par 10-12%. Autotransports rada aptuveni 77% no visām NO_x, 90% - CO, 86% - no nemetāna gaistošo organisko savienojumu un 13% no visām siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijām. Visaugstākais slāpekļa dioksīda līmenis ir Rīgā, kur gada vidējā koncentrācija pārsniedz ES ieteiktos standartus. Autotransports ir galvenais slāpekļa oksīdu avots. ES ieteiktos standartus pārsniegušās troposfēras ozona un formaldehīda koncentrācijas Rīgā ir tieši saistītas ar gaistošo organisko savienojumu emisijām no satiksmes.

Siltumnīcas efekta izraisošo gāzu radītās klimata pārmaiņas

Parakstot un ratificējot Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējo konvenciju "Par klimata pārmaiņām", Latvija ir uzņēmusies saistības samazināt siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisijas laikā no 2008. līdz 2012. gadam par 8%. Ņemot vērā pasīvo ekonomisko situāciju un importētās degvielas straujo cenu kāpumu, enerģijas patēriņš no 1990. līdz 1996. gadam Latvijā ir samazinājies par 50% (Otrais Latvijas Republikas ziņojums Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējās konvencijas "Par klimata pārmaiņām" ietvaros). Siltumnīcas efektu izraisošo gāzu emisija arī attiecīgi samazinājusies. No siltumnīcas efektu izraisošajām gāzēm CO₂ emisijas sastāda vislielāko daļu, tālāk seko CH₄ un N₂O. Lielākais CO₂ emisiju avots Latvijā ir fosilā kurināmā izmantošana enerģijas ražošanā – aptuveni 90% no kopējām CO₂ izmetēm valstī. Lielākie izmešu avoti 1995. gadā bija enerģijas ražošana (38%), dzīvojamais sektors (15%) un transporta sektors (13%).

Ozona slāni noārdošu vielu izplūdes

Lai aizsargātu stratosfēras ozona slāni atbilstoši Vīnes konvencijas Monreālas protokola prasībām, Latvija ir uzsākusi darbu pie programmas izstrādes, kuras mērķis ir ozona slāni noārdošu vielu izņemšana no saimnieciskās aprites. MK "Noteikumi par ozona slāni noārdošajām vielām" aizliedz izmantot freonus un halonus jaunās iekārtās, sākot ar 2000. gadu. Citas ozona slāni noārdošās vielas, tādas kā metilbromīds, hlorfluorogļūdeņraži u.c. paredzēts izņemt no saimnieciskās aprites līdz 2020. gadam.

Gaisa piesārņojuma pārrobežu pārnese

Gaisa piesārņojuma pārrobežu pārnese lielā mērā ietekmē gaisa kvalitāti Latvijā. Sēra un slāpekļa oksīdi, kas kā izmeši nokļūst gaisā un tiek pārnesti no Vācijas, Polijas un Lietuvas, sastāda attiecīgi 40% un 35% no kopējā šo gaisu piesārņojošo vielu daudzuma Latvijā.

V. VIDES PROJEKTU FINANSĒŠANA

Līdzekļus vides investīciju programmu un projektu finansēšanai valdība piesaista no dažādiem avotiem.

- Valsts budžets, t.sk. speciālais budžets (LVAf)

Vides infrastruktūras projektiem finansējumu plāno Valsts investīciju programmas (VIP) ietvaros.

- Divpusējās sadarbības partneru atbalsts

Divpusējo sadarbības partneru un citu donoru atbalsts, izstrādājot tehniski ekonomiskos pamatojumus, konkursa dokumentāciju, kā arī finansējot investīciju projektus.

- ES fondi un programmas

Kopš 1992. gada vides sektorā Latvija no ES ir saņēmusi finansiālu palīdzību 34 miljonu eiro apmērā. Sākotnēji tā bija tehniskā palīdzība, bet kopš 1994. gada ES programmas finansē arī investīciju projektus.

- Starptautiskās finansu institūcijas (ZIB, EIB, NEFCO, ERAB, Pasaules Banka)

Ziemeļvalstu Investīciju banka (ZIB) un Eiropas Investīciju banka (EIB) izsniedz aizdevumus, ja ir valsts garantija. Ziemeļvalstu Vides finansu korporācija (NEFCO) sniedz arī tehnisko palīdzību institucionālajai attīstībai un apmācībām.

- Vietējās finansu institūcijas (Latvijas Vides investīciju fonds).
- Pašvaldības, pašvaldību uzņēmumi

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija un pašvaldības investīciju projektu ieviešanas jomā cieši sadarbojas. Piemēram, programmas 800+ (Ūdensapgāde un notekūdeņu attīrīšana Latvijas mazpilsētās) projekti tiek uzsākti tikai tad, kad pašvaldības padome/dome ir pieņēmusi lēmumu piedalīties šajā programmā un pieņemt to par prioritāti. Svarīgs priekšnoteikums ir, lai pašvaldība piedalītos projekta finansēšanā un segtu vismaz 10% no kopējām projekta izmaksām.

5.1. tabula. Vides investīcijas, 1995-1998, milj. EUR

	1995	1996	1997	1998	Kopā
Valsts budžets	3,544	5,252	5,910	10,071	24,777
Aizdevumi	1,484	1,597	2,876	5,268	11,225
Dāvinājumi	1,919	4,210	6,507	12,082	24,718
Pašvaldību līdzekļi	0,544	2,910	7,852	9,865	21,171
Kopā	7,491	13,969	23,145	37,286	81,891

5.2. tabula. Investīcijas vides sektoros, 1995-1998

Vides sektors	Investīcijas, EUR
Ūdenssaimniecība	69 177 419
- lielākajās pilsētās (Rīga, Daugavpils, Liepāja)	50 901 613
- mazpilsētās	18 275 806
Atkritumu apsaimniekošana	7 016 129
- sadzīves atkritumu apsaimniekošana	2 279 032
- bīstamo atkritumu apsaimniekošana	4 737 097
Citi projekti	5 697 452
Kopā	81 891 000

Izmaksas aprēķinātas, par pamatu ņemot tās vides direktīvas, kuru ieviešana ir visdārgākā - ūdenssaimniecības, atkritumu apsaimniekošanas un gaisa sektorā (sk. 4. pielikumu). Tā kā ES likumdošanas prasību ieviešana turpināsies vismaz līdz 2015. gadam, Latvijā vides sektorā būs jāinvestē aptuveni 80 milj. eiro gadā. No 1999. līdz 2006. gadam plānotās investīcijas ir atspoguļotas 5.3. tabulā.

5.3. tabula. Plānotās investīcijas vides sektorā, 2000-2006, milj. EUR

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Kopā
Apkārtējā gaisa kvalitāte	0,74	0,35							1,09
Bīstamie atkritumi	1,38	5,24	7,02	10,44	10,47	0,00	0,00	0,00	34,55
Atkritumu apsaimniekošana	1,33	14,36	13,82	17,51	19,00	23,15	0,00	24,31	113,48
Dzērais ūdens	38,60	50,74	27,24	20,55	22,07	26,84	24,35	28,51	238,90
Notekūdeņu attīrīšana	38,60	50,74	27,24	25,07	26,93	32,91	25,84	34,44	261,77
Radiācijas drošība	0,71	2,27	2,40	6,05	3,15	0,91	34,85	0,91	51,25
Kopā	81,36	123,70	77,72	79,62	81,62	83,81	85,04	88,17	701,04
Papildus 5% no kopējām investīcijām	0,00	0,00	3,89	3,98	4,08	4,19	4,25	4,41	24,80
Kopsumma	81,36	123,70	81,61	83,60	85,70	88,00	89,29	92,58	725,84

Avots: ES Phare projekts LAT 108 "Latvijas likumdošanas saskaņošanas un ieviešanas programmas izstrāde." Gala ziņojums.

Likumdošanas ieviešana un tās finansēšana

Lai panāktu atbilstību ES vides likumdošanai, kuras ieviešana ir visdārgākā, nepieciešams rēķināties ar ieguldījumiem vides infrastruktūras sakārtošanā, ar šīs infrastruktūras ekspluatācijas un uzturēšanas izmaksām. Investēt vajadzēs gan valsts, gan privātajam sektoram. Sabiedriskā sektora, kas nodrošina energoapgādi, ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumus, atkritumu apsaimniekošanu, sakārtošanā jāpiedalās valstij, kā arī pašvaldībām. Privātās investīcijas ir kā rūpniecības nozaru ieguldījumi, tā arī privātpersonu ieguldījumi.

5.4. tabula. Direktīvu sadalījums, to saistība ar valsts un privāto sektoru

Sektors	Direktīvas, kas attiecināmas uz valsts investīcijām	Direktīvas, kas attiecināmas uz privātajām investīcijām	Direktīvas, kas attiecināmas kā uz sabiedrisko, tā uz privāto sektoru
Ūdensapgāde	Direktīva par dzeramo ūdeni		Direktīva par pilsētu notekūdeņu attīrīšanu
Atkritumu apsaimniekošana	Direktīva par atkritumu poligoniem Direktīva par bīstamajiem atkritumiem		IPNK direktīva
Enerģētika	Direktīva par lielām sadedzināšanas iekārtām		IPNK direktīva
Rūpniecība		Direktīva par aizsardzību pret trokšņiem Direktīva par GOS Seveso direktīva	
Lauksaimniecība		Nitrātu direktīva	
Transports		direktīva par mobilo piesārņojuma avotu radītajiem izmešiem Direktīva par aizsardzību pret trokšņiem	
Cits	Direktīva par apkārtējā gaisa kvalitāti Direktīva par radiācijas drošību		

Avots: ES Phare projekts LAT 108 "Latvijas likumdošanas saskaņošanas un ieviešanas programmas izstrāde." Gala ziņojums.

Valsts un pašvaldību komunālie pakalpojumi

Likums "Par pašvaldībām" nosaka, ka pašvaldības nodrošina komunālos pakalpojumus iedzīvotājiem. Komunālie pakalpojumi ietver ūdensapgādi, notekūdeņu savākšanu un attīrīšanu, atkritumu apsaimniekošanu. Šos pakalpojumus iedzīvotājiem nodrošina specializētie pašvaldību uzņēmumi. Savukārt apgādi ar elektroenerģiju nodrošina valsts uzņēmums.

Noteikumi par tarifiem

Atbilstoši likumam, kas nosaka uzņēmējdarbību enerģētikas sektorā, elektrības un siltuma cenu un tarifus apstiprina Energoapgādes regulēšanas padome. Šīs padomes galvenā funkcijas ir tarifu aprēķināšanas metožu izstrādāšana, procedūru ieviešana tarifu apstiprināšanai un tarifu apstiprināšana. Tarifus iedzīvotājiem par ūdensapgādes, notekūdeņu savākšanas un attīrīšanas pakalpojumiem, atkritumu apsaimniekošanu, siltuma un karstā ūdens piegādi nosaka attiecīgā pašvaldība. Tarifi balstīti uz aprēķiniem par sadzīves pakalpojumu izmaksām, ņemot vērā pašreizējās ražošanas izmaksas, nepieciešamās investīcijas un inflāciju. Aprēķināto tarifu līmeni pielāgo un apstiprina pašvaldību padome, kas nodrošina, lai šie tarifi nepārsniegtu sociāli pieņemamas cenas, lai to pieaugums būtu fāzveida un lai nebūtu strauja cenu kāpuma. Tarifus citiem patērētājiem parasti aprēķina tādā pašā veidā kā iedzīvotājiem. Lai noteiktu atšķirīgus tarifus citiem patērētājiem, ir vajadzīga pašvaldības atļauja. Vairākos gadījumos šāda atļauja ir tikusi izsniegta. Saskaņā ar Ekonomikas ministrijas un Ministru kabineta informāciju, ir plānots dabiskajiem monopoliem

izveidot neatkarīgu, reglamentējošu institūciju, kurā būtu attiecīgas struktūrvienības katram sektoram.

Maksājumu līmenis

Komunālo pakalpojumu lietotāju maksājumi ir galvenais valsts un pašvaldību komunālo pakalpojumu uzņēmumu ieņēmumu avots. Parasti lietotāji par komunālajiem pakalpojumiem maksā tieši šī pakalpojumu nodrošinātājam. Maksājumu līmenis dažādos sektoros ir atšķirīgs. Atkritumu apsaimniekošanas un ūdenssaimniecības sektorā maksājumi nodrošina uzņēmumu darbību, uzturēšanas izmaksas un aizņēmumu atmaksu. Siltumapgādes un enerģijas sektorā maksājumi ir finansu avots kā investīcijām, tā uzņēmumu darbības un uzturēšanas izmaksām.

Pašreiz Latvijas komunālo pakalpojumu uzņēmumu izmaksas (investīcijas, darbības un uzturēšanas izmaksas) pilnā apjomā netiek segtas. Pašreizējie ieņēmumi, kas gūti no lietotāju maksājumiem, nodrošina tikai uzņēmumu darbības un uzturēšanas izmaksas, nenodrošinot nepieciešamās investīcijas. Uzņēmuma investīciju iekšējiem finansu avotiem vajadzētu ietvert arī amortizāciju un peļņu. Pastāvošā sistēma ņem vērā ikgadējo amortizāciju kā ražošanas izmaksu daļu un tā tiek uzkrāta tā sauktajos "amortizācijas fondos", no kuriem finansē iekārtu nomaiņu. Tādēļ parasti ikgadējās ražošanas izmaksas komunālo pakalpojumu uzņēmumos ietver rezervi amortizācijas fondiem (nolietojums, remonts), darbaspēka, pakalpojumu (komunikācijas, īre, transports, atkritumu apsaimniekošana u.c), materiālu (kurināmais, siltums, materiāli pakalpojumu nodrošināšanai), elektroenerģijas apmaksai un nodokļu (resursu, piesārņojuma, ceļu, īpašuma) nomaksai.

Uzkrātie amortizācijas līdzekļi (ja tādi ir) jāparedz iekārtu uzturēšanai, atjaunošanai un strādājošo iekārtu nomaiņai. Tomēr amortizācijas līdzekļi bieži vien ir tikai "nauda uz papīra", jo vecās ražošanas iekārtas ir norakstītas jau sen, t.i., uzkrātie līdzekļi tiek parādīti lielāki nekā tie ir patiesībā vai arī izlietoti remontiem.

Ūdens sektors

Ir izstrādāts finansu plāns ūdenssaimniecības sakārtošanai. Investīcijas, kas jāiegulda ūdenssaimniecības sakārtošanā, sastāda lielu daļu no kopējām valsts investīcijām vides infrastruktūrā. Finansu plāns ir balstīts uz esošo finansējumu avotu novērtējumu un to, cik lielas investīcijas katrs no šiem avotiem varētu piešķirt nākotnē. Veidojot finansējuma struktūru ņemta vērā investīciju stratēģija, kuru izstrādājusi VARAM un kurā ir ietverts kā valsts budžets, tā starptautiskā neatmaksājamā palīdzība un kredīti.

5.5. tabula. Aprēķinātās izmaksas ūdens sektora sakārtošanai atbilstoši ES direktīvām

	Investīcijas, milj. EUR	Darbības izmaksas, milj. EUR
Pilsētu notekūdeņu attīrīšana	484-1012	2,7-15,1
Dzēramā ūdensapgāde	223-416	3,0-11,2
Kopā	900-1234	5,7-25,3
Nitrātu direktīvas ieviešana	47-234	-
Kopsumma	947-1515	5,7-25,3

Avots: ES Phare projekts LAT 108 "Latvijas likumdošanas saskaņošanas un ieviešanas programmas izstrāde." Gala ziņojums.

Atkritumu sektors

Lielāko izmaksu daļu atkritumu apsaimniekošanas sakārtošanā veido direktīvu prasību ieviešana bīstamo un sadzīves atkritumu poligonu jomā. Aprēķinātās investīcijas atkritumu sektora direktīvu izpildei ir atspoguļotas turpmāk tekstā, ievērojot ikgadējās darbības izmaksas. Vislielāko izmaksu daļu veido sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešana, kas ietver jaunu poligonu būvniecību un sadzīves atkritumu apsaimniekošanas

sistēmas izveidošanu. Nākamā nozīmīgākā izmaksu daļa ir saistīta ar direktīvas par bīstamajiem atkritumiem prasību izpildi - izveidot bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmu.

Pastāv vairāki varianti, kā izpildīt direktīvas prasības par atkritumu poligoniem. Patlaban sadzīves atkritumu (organisko) sadedzināšana Latvijā netiek atbalstīta, tādēļ šis variants nav iekļauts izmaksu novērtējumā. Sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ieviešana ietver aptuveni 10-15 vides aizsardzības prasībām atbilstošu sadzīves atkritumu poligonu ierīkošanu un Rīgas sadzīves atkritumu izgāztuves ("Getliņi") atjaunošanu, atbilstošas atkritumu savākšanas infrastruktūras izveidi, kompostēšanas vietu izveidi pašvaldībās un atkritumu pārstrādes attīstīšanu. Tā kā sadzīves atkritumu savākšanas un apglabāšanas sistēma pašlaik darbojas tikai daļēji, darbības izmaksas tiek pieņemtas viszemākajā līmenī - aptuveni 5% apmērā.

Bīstamo atkritumu apsaimniekošanā ir paredzēta atkritumu poligona būvniecība lielākajai atkritumu daļai, kā arī sadedzināšanas iekārtas uzstādīšana dažiem tūkstošiem tonnu bīstamo atkritumu. Ja lielāko daļu atkritumu sadedzinātu, tad investīcijām būtu jābūt vismaz trīs reizes lielākām. Lielākas sadedzināšanas izmaksas, strādājot pēc šādas shēmas, vismaz daļēji varētu kompensēt ar mazākām atkritumu glabāšanas izmaksām, jo atkritumi tiktu nogādāti tieši uz sadedzināšanas vietu.

5.6. tabula. Aprēķinātās izmaksas atkritumu apsaimniekošanas sakārtošanai atbilstoši ES direktīvām

	Darbība	Investīcijas, milj. EUR	Darbības izmaksas, milj. EUR
Bīstamo atkritumu apsaimniekošana	Poligons	15	5
	Dedzināšana	3	2
Sadzīves atkritumu apsaimniekošana	Poligoni	125-140	2
	Savākšanas sistēma	47-63	3
	Kompostēšana	23-31	0,5
	Esošo izgāztuvju slēgšana un monitorings	63-78	Nav novērtētas
Kopējās izmaksas		277-331	11

Avots: ES Phare projekts LAT 108 "Latvijas likumdošanas saskaņošanas un ieviešanas programmas izstrāde." Gala ziņojums.

Gaisa kvalitāte

Salīdzinoši mazas investīcijas ir paredzētas, lai izpildītu direktīvu par gaisa kvalitāti prasības, jo gaisa kvalitātes monitoringa sistēma jau praktiski atbilst ES gaisa kvalitātes struktūrdirektīvai un tai pakārtotajām direktīvām, kas reglamentē sēra dioksīda, slāpekļa, svina un citu gaisu piesārņojošo vielu koncentrācijas atmosfērā. Savukārt lai īstenotu direktīvas par lielām sadedzināšanas iekārtām un Integrētā piesārņojuma novēršanas un kontroles direktīvu būs nepieciešami būtiski finansiālie ieguldījumi. Taču ņemot vērā to, ka uzņēmumi, uz kuriem attiecas minētās direktīvas pārsvarā ir privātīpašumā, tad valstij ir visai sarežģīti regulēt investīcijas atbilstošajos projektos.

Transporta sektors ietver citus nozīmīgus gaisa piesārņojuma avotus. Direktīvas, kas nosaka emisiju limitus autotransportam un degvielai, būtiski ietekmē gaisu piesārņojošo emisiju samazināšanos gaisā. Direktīvas, kas regulē emisijas no autotransporta līdzekļiem un degvielas izmantošanas, ietekmēs privātās saimniecības struktūras. Tā kā visu autotransporta degvielu importē, tad direktīvu stāšanās spēkā novedīs pie degvielas sadārdzinājuma. Cik lielā mērā degvielu cena var pieaugt, nav aprēķināts. Stingrāki autotransporta līdzekļu tehniskie standarti ietekmē autotransporta līdzekļu cenas, kas savukārt ietekmēs to pieejamību patērētājiem. Tomēr liela daļa standartu tiks ieviesta

neatkarīgi no iestāšanās ES, jo kā lietotu, tā jaunu transportlīdzekļu cenas pieaugs visā pasaulē. Iepriekšminētās izmaksas nav iekļautas finansu plānā.

Investīcijas, kas aprēķinātas ieguldīšanai gaisa sektorā, ir iekļautas 5.7. tabulā. Sīkāka informācija par izmaksu elementiem ir izklāstīta turpmāk.

Atmosfēras gaisa kvalitāte

Latvijas Hidrometeoroloģijas pārvalde veic gaisa kvalitātes monitoringu, kā tas tiek prasīts saskaņā ar spēkā esošo nacionālo likumdošanu. Divām pašvaldībām - Rīgas un Ventspils - ir savas monitoringa stacijas.

Gaistošo organisko savienojumu emisijas

Direktīvas par gaistošo organisko savienojumu (GOS) emisiju samazināšanu ņem vērā zaudumus, kas rodas benzīnam iztvaikojot tā uzglabāšanas un sadales procesā. Direktīva attiecas uz visām darbībām, kur iesaistīti GOS, t.i., uzstādīšanu, autoceļu transportlīdzekļiem, vilcieniem un iekšzemes ūdensceļu transportu, kas iesaistīti benzīna uzglabāšanā un transportēšanā no viena termināla uz otru vai no termināla uz servisa staciju. Direktīva par GOS attiecas uz benzīnu, kas izlietots patēriņam ES dalībvalstīs, bet neattiecas uz benzīna tranzītu.

Balstoties uz Slovēnijas un Bulgārijas izmaksu aprēķiniem, gāzu attīrīšanas iekārtu vērtība ir aptuveni 23 miljoni eiro. Tiek pieņemts, ka šis daudzums ir jāinvestē no 1999. gada līdz 2010. gadam.

Apstiprinātā Valsts investīciju programma ietver gaisa monitoringa aprīkojuma modernizāciju atbilstoši ES prasībām. Ja izrādītos, ka izmaksas ir augstākas nekā tās, kas paredzētas šajā ziņojumā, tad tās būtu jāfinansē no Valsts investīciju programmas. Ņemot vērā vispārējo investīciju līmeni, kas tiek gaidīts kā finansējums no VIP, gaisa aizsardzības izmaksas ir ļoti ievērojamas. Ja izrādītos, ka gaisa kvalitātes struktūrdirektīvas, kā arī meitas direktīvu ieviešanai ir nepieciešams papildu finansējums, jāapsver degvielas un transportlīdzekļu taksācija. Šiem ekonomiskajiem instrumentiem ir spēcīga ietekme un no tiem gūtu ienākumus, ko varētu izmantot citām vides investīcijām.

5.7. tabula. Aprēķinātās izmaksas gaisa sektora sakārtošanai atbilstoši ES direktīvām

	Darbība	Investīcijas, milj.EUR
Atmosfēras gaisa kvalitāte	Monitorings	2
GOS emisijas	Gāzu attīrīšanas iekārtas (privātā sektora investīcijas)	23
Kopējās izmaksas		25

Avots: ES Phare projekts LAT 108 "Latvijas likumdošanas saskaņošanas un ieviešanas programmas izstrāde." Gala ziņojums.

VI. PAMATOJUMS PROJEKTU IZVĒLEI ISPA FINANSĒJUMA SAŅEMŠANAI

Uzdevumu atlase ISPA programmai nākamajiem gadiem balstīta uz valdības apstiprinātajiem vides politikas pamatprincipiem un ISPA Noteikumu oficiālajām prasībām.

Projekta identifikācija un finansu shēmas tiek izstrādātas saskaņā ar Valsts investīciju programmu. VARAM pieprasa, lai pašvaldības projektu līdzfinansētu. Bez tam pašvaldībām jāņem tādi aizdevumi, kuru atmaksa ir garantēta. Īpaša uzmanība tiek pievērsta sadarbībai ar starptautiskajām finansu institūcijām - EIB, ZIB un NEFCO.

Kritēriji, pēc kuriem nosaka investīciju prioritārās sfēras

Vispārējie kritēriji

- Projekti, kas atbilst ES vides aizsardzības politikas mērķiem (līguma 130. R pants)
 - vides kvalitātes saglabāšana, aizsargāšana un uzlabošana,
 - cilvēku veselības aizsargāšana,
 - racionāla dabas resursu izmantošana.
- Projekti, kas atbilst ES vides aizsardzības principiem (līguma 130. R pants)
 - piesardzības princips,
 - preventīvais princips,
 - piesārņojuma cēloņa novēršana,
 - piesārņotājs maksā.
- Projekti, kas vistiešāk kalpo cilvēku veselības aizsardzībai.
- Vēlākais 2015. gadā, ievērojot finansiālās iespējas, projektus īstenojot, attiecīgajā vides sektorā tiek nodrošināta pilna atbilstība ES direktīvām.

Īpašie kritēriji

- Projekti, kas ir prioritāri Nacionālās programmas Acquis ieviešanai un kas veicinās atbilstību tām direktīvām, kuru ieviešana ir visdārgākā.
- Projekti, kas atbilst specifisko direktīvu ieviešanai.
- Projekti, kas izstrādāti ES tehnisko specifikāciju un kvalitātes standartu ieviešanai un kuri darbosies atbilstošā juridiskajā un administratīvajā struktūrā.
- Atkritumu apsaimniekošanas projekti, kas ietilpst atkritumu apsaimniekošanas plānos saskaņā ar atkritumu struktūrdirektīvu vai atbilst gaisa struktūrdirektīvas prasībām.
- Projekti, kurus ieviešot būtiski samazināsies piesārņojuma draudi maksimālam iedzīvotāju skaitam.
- Projekti, kuriem ir iespējams veicināt ciešu sadarbību starp centrālo valdību un reģionālajiem un vietējiem izpildorgāniem;
- Projekti, kuriem ir potenciāls, lai sasniegtu pakāpenisku Latvijas un ES ekonomisko un sociālo vienotību (tādi, kas parāda visaugstākos ekonomiskos, vides un sociālos ieguvumus).
- Projekti, kas atbilst standartiem, kādi noteikti īpaši jutīgajām jomām (arī tad, ja to ieviešana ir fāžveida);
- Pašvaldību saistības, to finansiālais ieguldījums projekta ieviešanā.
- Projekta dokumentācijas gatavības stadija projekta ieviešanai.

No 2000. līdz 2006. gadam prioritāte tiks dota ūdensapgādes un notekūdeņu attīrīšanas projektiem un sadzīves un bīstamo atkritumu apsaimniekošanas projektiem. Pēc 2002. gada līdztekus ūdens un atkritumu sektora infrastruktūras projektiem prioritāte tiks piešķirta arī gaisa sektora investīciju projektiem.

VII. PRIORITĀRIE PROJEKTI ISPA FINANSĒJUMA SAŅEMŠANAI

Ūdensapgāde/Notekūdeņi

Investīciju prioritātes ūdens/notekūdeņu sektoros

- notekūdeņu savākšanas, attīrīšanas un dūņu deponēšanas projektu ieviešana lielajās pilsētās, kur iedzīvotāju skaita ekvivalents vairāk par 25 000, kā arī pilsētās ar iedzīvotāju skaita ekvivalentu vairāk nekā 2000;
- ūdenssaimniecības uzņēmumu servisa uzlabošana un pakalpojumu nodrošināšana jauniem abonentiem (jauni pieslēgumi);
- virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzība, ja tos izmanto dzeramā ūdens ieguvei; šajā sakarībā jāizvērtē pazemes ūdeņus piesārņojošās zemes rehabilitācijas projekti;
- tādu ūdeņu aizsargāšana, kas ir īpaši jutīgi pret eutrofikāciju (piemēram, ezeri un ūdenskrātuves, Baltijas jūra);
- tiešas notekūdeņu ievadīšanas ierobežošana ezeros un upēs;
- pārrobežu ūdeņu aizsardzība.

Saskaņā ar potenciālajiem projektu atlases kritērijiem, kas definēti VI. nodaļā, ir izskatītas investīciju iespējas ūdens sektorā. ISPA līdzekļu piešķiršanas galvenā prioritāte būs investīcijas ES likumdošanas ieviešanai ūdens sektorā astoņās lielākajās pilsētās.

Ņemot vērā ierobežotos pieejamos valsts finansējuma līdzekļus, īpaša uzmanība tiek pievērsta pašvaldības vai pašvaldības uzņēmuma spējai piedalīties investīciju projektu finansēšanā.

Latvijā ir liels skaits mazo un vidējo pilsētu (sk. 7.1. tabulu. Iedzīvotāju bāze), un tām ir grūtības nodrošināt savu līdzfinansējumu, lai iegūtu tiesības uz ISPA atbalstu (projektu kopsumma 5 milj. EUR). Tāpēc projekti tiks grupēti, par pamatu ņemot pilsētu piederību upju sateces baseinam. Šāda pieeja veicinās ES ūdens sektora likumdošanas ieviešanu pilsētās ar iedzīvotāju skaita ekvivalentu, lielāku par 2000.

Pašlaik ūdenssaimniecības projekti tiek iedalīti upju baseinu projektos, ievērojot pašvaldību spēju investēt vides infrastruktūras projektos.

Daugavas baseins

Daugavas baseina projekts tika izraudzīts, ievērojot, ka Daugava ir Latvijā lielākā upe (ūdens sateces laukums Latvijā: 24 700 km²).

Gaujas baseins

Gauja ir garākā upe Latvijā, tās garums ir 452 km, ūdens sateces laukums ir 7 790 km².

Salacas baseins

Vērtējot pēc bioloģiskās daudzveidības, Salaca ir viena no vērtīgākajām Latvijas upēm.

Šo trīs projektu izvēle ir balstīta uz šādiem projektu atlases kritērijiem:

- projekti, kas uzrāda būtisku piesārņojuma samazināšanos maksimālam iedzīvotāju skaitam;
- projekti, kuriem ir vislielākais potenciāls Latvijas un ES pakāpeniskai ekonomiskajai un sociālajai vienotībai (uzrāda visaugstāko tīro ekonomisko, vides un sociālo labumu).

Šo grupu projektu ieviešana ievērojami uzlabos Baltijas jūras ūdens kvalitāti, jo visas šīs upes ietek Rīgas līcī.

Mazo pašvaldību apvienošana upju baseinu projektos ir jauna pieeja projektu izstrādei, tāpēc liela uzmanība jāpievērš institucionāliem aspektiem un projektu ieviešanas vienību izveidei,

lai sekmētu veiksmīgu investīciju projektu ieviešanu. Tā kā grupu projekti tiek uzskatīti par vissarežģītākajiem, tiem būs nepieciešami ievērojami līdzekļi tehniskās palīdzības nodrošināšanai.

Sadzīves atkritumu apsaimniekošana

Prioritārie uzdevumi sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sakārtošanai:

- izveidot 10-15 reģionālos pašvaldību sadzīves atkritumu poligonus;
- nodrošināt izdevīgus noteikumus sadzīves atkritumu pārstrādei un atkārtotai izmantošanai;
- atdalīt bīstamos sadzīves un medicīniskos atkritumus no pārējiem sadzīves atkritumiem.

Saskaņā ar iespējamajiem projektu atlases kritērijiem, kas definēti VI. nodaļā, ir noteiktas investīcijas sadzīves atkritumu sektorā. 10-15 sadzīves atkritumu poligonu būvniecība un veco atkritumu izgāztuvju slēgšana (sk. karti "Sadzīves atkritumu apsaimniekošana Latvijā", 1. pielikums) būs galvenā prioritāte ISPA finansējuma saņemšanai.

Viens no galvenajiem kritērijiem sadzīves atkritumu apsaimniekošanas projektu izvēlei ir projektā iesaistīto pašvaldību vienošanās par sadarbību, starppašvaldību institūciju izveidošana un to spēja līdzfinansēt investīciju projektus. Ietekmes uz vidi novērtējums saskaņā ar ES likumdošanu ir priekšnoteikums projektu ieviešanai. Vairākums sadzīves atkritumu apsaimniekošanas projektu ir izstrādāti, pateicoties pašvaldību izrādītajai uzņēmībai, kā arī spējai uzņemties saistības.

Bīstamo atkritumu apsaimniekošana

Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveides prioritārie uzdevumi:

- bīstamo atkritumu poligona ierīkošana;
- bīstamo atkritumu sadedzināšanas iekārtas iegāde un uzstādīšana;
- datu savākšanas sistēmas uzlabošana par bīstamo atkritumu ražotājiem un saražoto atkritumu daudzumu, kā arī par atkritumu eksportu un importu;
- bīstamo atkritumu apsaimniekošanu koordinējošās institūcijas izveidošana;
- izstrādāt integrētus bīstamo atkritumu apsaimniekošanas plānus valsts līmenī.

Saskaņā ar projektu atlases kritērijiem, kas definēti VI. nodaļā, ir noteiktas investīcijas bīstamo atkritumu sektorā. Sadarbībā ar Dānijas Vides aizsardzības aģentūru ir uzsākta bīstamo atkritumu sadedzināšanas iekārtas izveide. ISPA finansējums nākamajos gados pirmām kārtām tiks novirzīts bīstamo atkritumu poligona būvniecībai. Projekta pakete tiks izstrādāta atbilstoši ES kritērijiem un iepirkuma noteikumiem, jo ISPA būs galvenais projekta finansējuma avots.

Gaisa kvalitāte

Prioritārie uzdevumi gaisa aizsardzības sektorā:

- apkārtējā gaisa kvalitātes monitoringa programmas izveidošana, ko patlaban izstrādā;
- gaisa kvalitātes testēšanas metožu izstrādāšana;
- gaisa kvalitātes novērtēšanas tehnisko noteikumu un kritēriju izstrādāšana;
- zonu, kurās SO₂, NO₂, Pb vai ozona atļautās normas ir pārsniegtas, identifikācija;
- pašvaldību rīcības programmu izstrādāšana zonām, kur normas ir pārsniegtas (vadlīnijas to sagatavošanai, programmu izstrādāšana un to apstiprināšana);
- datu savākšanas procedūru izstrādāšana;
- regulāra transportlīdzekļu emisiju testēšana.

Tā kā gaisa aizsardzības nodrošināšana galvenokārt ir privātā sektora uzdevums un šajā sektorā tiks iesaistīti privātie līdzekļi, tiek pieņemts, ka Kopienas palīdzība ar ISPA

starpniecību būs atmaksājamās palīdzības formā. Ierosināta arī rotējošo fondu iesaistīšana, ko patlaban Latvijā izmanto, strādājot ar Phare programmas līdzekļiem.

Projektu sarakstu ISPA finansējuma saņemšanai 2000. un 2001. gadā sk. 2. pielikumā.

Pagaidu finansiālo plānu prioritārajiem ISPA projektiem sk. 3. pielikumā.

7.1. tabula. Iedzīvotāju bāze

	Pilsēta	Iedzīvotāji	Viesi	Rūpniecība/ Tirdzniecība	Iedzīvotāju skaita ekvivalents
1	Daugavpils	116530	115	63134	179779
2	Liepāja	96268	79	70588	166935
3	Jelgava	71004	46		71050
4	Jūrmala	58975	4800	5480	69255
5	Ventspils	46600	73	6860	53533
6	Rēzekne	41069	39	6202	47310
7	Valmiera	28732	10		28742
8	Jēkabpils	28406	16		28422
9	Ogre	27808	9		27817
10	Salaspils	20553	0		20553
11	Cēsis	19471	67		19538
12	Tukums	19465	10	3720	23195
13	Kuldīga	13335	32	6700	20067
14	Olaine	12986	0		12986
15	Talsi	12918	20		12938
16	Dobeles	12625	10		12635
17	Saldus	12516	10	1752	14278
18	Krāslava	12051	37	2477	14565
19	Ludza	11323	21		11344
20	Līvāni	10869	0	285	11154
21	Sigulda	10855	10		10865
22	Bauska	10620	16	1622	12258
23	Alūksne	9954	4		9958
24	Aizkraukle	9832	19		9851
25	Gulbene	9740	16		9756
26	Madona	9658	5		9663
27	Limbaži	9463	50	1 187	10700
28	Balvi	9273	13		9286
29	Preiļi	9061	9		9070
30	Valka	6927	10		6937
31	Aizpute	6060	3	448	6511
32	Smiltene	5889	6		58955
33	Saulkrasti	5745	0	0	5745
34	Iecava	5248	0		5248
35	Ķekava	5201	20		5221
36	Lielvārde	4995	0		4995
37	Brocēni	4881	2		4883
38	Grobiņa	4647	0		4647
39	Vīļāni	4446	0		4446
40	Baloži	4328	0		4328
41	Vangaži	4066	0		4066
42	Pļaviņas	4008	0		4008
43	Kandava	3947	20		3967
44	Ādaži	3863	0		3863
45	Ikšķile	3848	0		3848
46	Rūjiena	3809	10		3819
47	Salacgrīva	3567	32		3599

48	Auce	3490	0		3490
49	Carnikava	3353	20		3373
50	Skrīveri	3275	0		3275
51	Dagda	3266	11	140	3417
52	Vecumnieki	3200	0		3200
53	Ilūkste	3177	9		3186
54	Ozolnieki	3109	10		3119
55	Priekule	3072	0	299	3371
56	Jaunolaine	2959	0		2959
57	Roja	2933	10	4339	7282
58	Koknese	2924	0		2924
59	Priekuļi	2912	0		2912
60	Saliena	2895	0		2895
61	Malta	2882	0		2882
62	Skrunda	2863	10		2873
63	Kārsava	2836	0		2836
64	Ulbroka	2685	0		2685
65	Ērgļi	2572	10		2582
66	Varakļāni	2526	0		2526
67	Viesīte	2525	0		2525
68	Ķegums	2452	0		2452
69	Valdlauči	2395	0		2395
70	Ugāle	2330	7		2337
71	Mālpils	2315	0		2315
72	Kalnciems	2235	0		2235
73	Zilupe	2210	0		2210
74	Lode	2204	0		2204
75	Vainode	2162	0		2162
76	Lubāna	2146	0		2146
77	Strenči	2119	10		2129
78	Jaunjelgava	2103	0		2103
79	Skulte	2100	0		2100
80	Stende	2065	0		2065
81	Baldone	2063	10		2073
82	Jaunmārupe	2052	0		2052
83	Stropi	2030	0		2030
84	Ranka	2025	0		2025
85	Viļaka	2009	0		2009
86	Ainaži	2008	10		2018
87	Dundagas pag.	4046	10		4056
88	Mazsalaca	1975	1		1976
89	Cesvaine	1919	0	1814	3733
90	Targales pag.	1833	0		1833
91	Ape	1584	0		1584
92	Mērsrags	1500	10		1510
93	Gardene	1500	0		1500
94	Aloja	1481	0		1481
95	Staicele	1415	0		1415
96	Līgatne	1365	10		1375
97	Pāvilosta	1322	7		1329
98	Kolkas pag.	1222	8		1230
99	Ances pag.	761	9		770
100	Kolka				0
KOPĀ		969835	5811	177047	1152693

(Avots: Phare Framework Contract Environment, 800 Plus Project, Additional Cost of Compliance for wastewater Treatment given Sensitive Water Classification of Receiving waters, September 1999.)

7.2. tabula. Esošie un perspektīvie sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģioni Latvijā

(Avots: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Investīciju departaments, maijs, 2000)

Reģiona nosaukums	Iesaistītie rajoni un galvenās pilsētas	Iedzīvotāju skaits, tūkstošos
Ventspils	Ventspils pilsēta un Ventspils rajons	61
Talsi	Talsu rajons (Talsi, Valdemārpils, Stende)	50
Ziemeļvidzeme	Cēsu, Limbažu, Valmieras, Valkas rajons (Ainaži, Aloja, Cēsis, Limbaži, Līgatne, Mazsalaca, Rūjiena, Smiltene, Valmiera, Valka)	200
Maliena	Alūksnes, Balvu, Gulbenes rajons un daļēji Madonas rajons (Ape, Alūksne, Balvi, Gulbene, Viļaka, Cesvaine un Lubāna)	118
Rīga	Rīgas, Siguldas, Ogres rajons un Rīgas, Siguldas, Ogres pilsētas, kā arī Vangaži, Salaspils, Baldone, Olaines pilsēta	1 000
Liepāja	Liepājas pilsēta un rajons (Aizputes, Priekules, Grobiņas pilsēta)	150
Dienvidlatgale	Daugavpils pilsēta, Daugavpils, Krāslavas un Preiļu rajons (Krāslavas, Ilūkstes, Subates, Dagdas, Līvānu pilsēta)	240
Austrumlatgale	Rēzeknes un Ludzas pilsēta un Rēzeknes, Ludzas rajons (Kārsavas, Viļānu, Zilupes pilsēta)	107
Zemgale	Jelgavas pilsēta, Jelgavas rajons, Bauskas un Dobeles rajons (Bauskas, Dobeles pilsēta)	200
Piekrastes zona	Jūrmalas pilsēta un Tukuma rajons	120
Viduslatvija	Aizkraukles, Jēkabpils un daļēji Madonas rajons (Aizkraukles, Pļaviņu, Viesītes pilsēta)	130
Kurzeme	Kuldīgas un Saldus rajons (Kuldīgas, Skrundas, Saldus un Brocēnu pilsēta)	80
Kopā		2456

 esošie sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģioni
 perspektīvie sadzīves atkritumu apsaimniekošanas reģioni

Saīsinājumi

DVAA	Dānijas Vides aizsardzības aģentūra
DOAS	diferenciālās optiskās absorbcijas spektroskopija
ERAB	Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka
EK	Eiropas Komisija
EIB	Eiropas Investīciju banka
ES	Eiropas Savienība
ES Phare	ES Ekonomiskās palīdzības programma Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīm
GOS	gaistošie organiskie savienojumi
HELCOM	Helsinki Komisija
IPNK (IPPC)	Integrētā piesārņojuma novēršana un kontrole
ISPA	Pirmsiestāšanās strukturālās politikas instruments
IVN	ietekmes uz vidi novērtējumus
LHP	Latvijas Hidrometereoloģijas pārvalde
MK	Ministru kabinets
NEFCO	Ziemeļvalstu Vides finansu korporācija
PB	Pasaules Banka
PIV	Programmas ieviešanas vienība
RVP	reģionālā vides pārvalde
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VAPP	Vides aizsardzības politikas plāns Latvijai
VARP	Vides aizsardzības rīcības programma
VIP	Valsts investīciju programma
ZIB	Ziemeļvalstu Investīciju banka